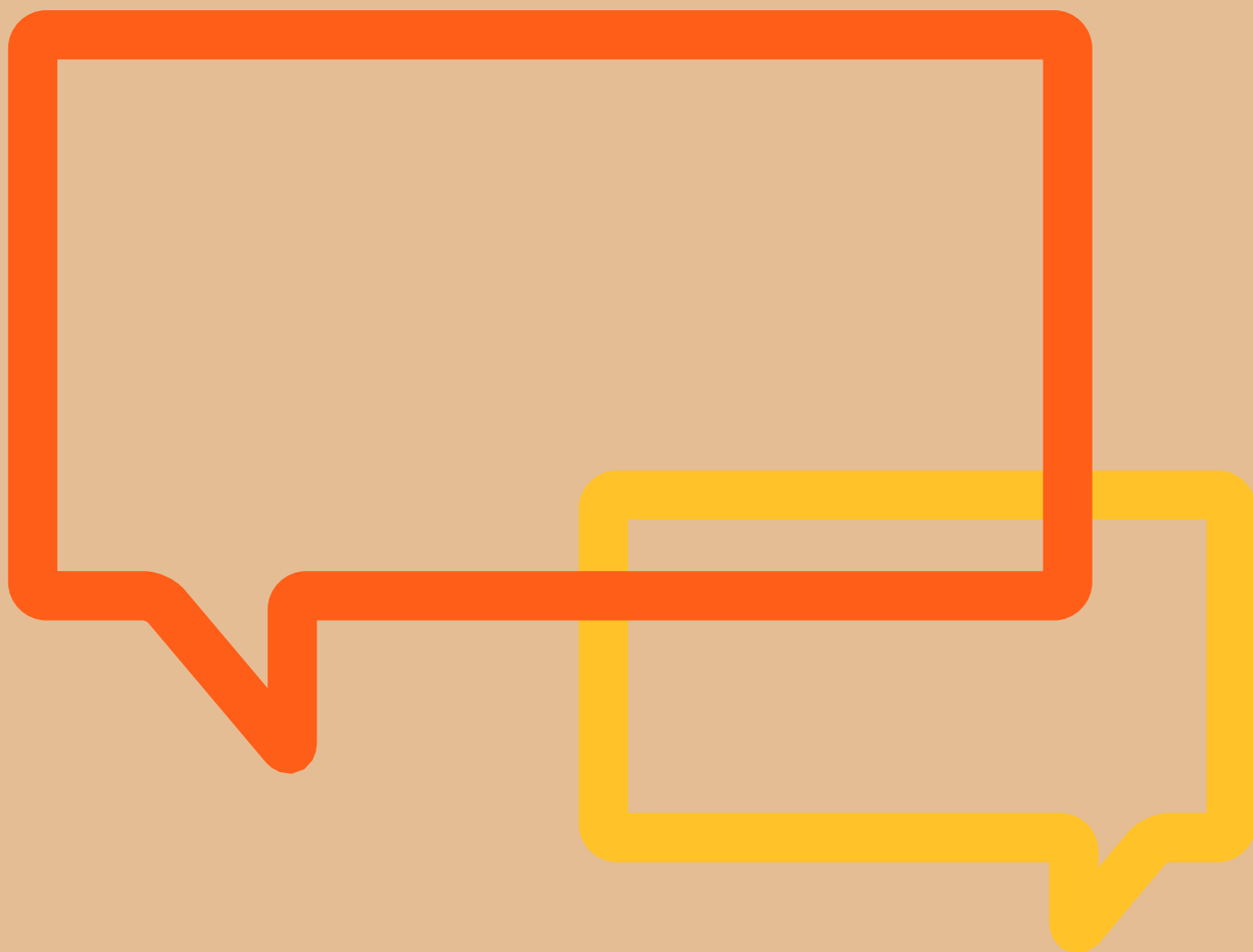

Provinciedeel Digitale Democratie Zuid-Holland

Samenwerken aan een beter bestuur: leren, delen en doen rond digitale participatie

COLOFON

De Provinciedeel Digitale Democratie Zuid-Holland kwam tot stand met medewerking van:

Provincie Zuid-Holland als aanjager, deelnemer, verbinder en adviseur.

Democratie in Actie (DiA) (een samenwerkingsprogramma van het ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)) als aanstichter, verbinder, adviseur.

Gemeente Alphen aan den Rijn, Gemeente Den Haag en Gemeente Amsterdam als koplopergemeenten en ervaringsdeskundigen.

Netwerk Democratie als inspirator, kennisdeler en opsteller van het naslagwerk.

Jochem de Groot als informatie- en participatieadviseur.
Internetbureau Draad voor de technische ondersteuning.

Deelnemende decentrale overheden:

Gemeente Alblasterdam
Gemeente Alphen aan den Rijn
Gemeente Brielle
Gemeente Den Haag
Gemeente Dordrecht
Gemeente Goeree-Overflakkee
Gemeente Kaag en Braassem
Gemeente Nissewaard
Hoogheemraadschap van Delfland
Provincie Zuid-Holland
Werkorganisatie Duivenvoorde

Looptijd Provinciedeel

De leerkring bestaande uit vijf modules ging van start op 13 oktober 2020 en eindigde op 16 maart 2021.

In opdracht van: Provincie Zuid-Holland

Tekst door: Tessel Renzenbrink, Netwerk Democratie

Ontwerp door: Hainuwele van Oortmarssen, badyu.studio

Publicatiedatum: Mei 2021

Inhoudsopgave

2	<i>Colofon</i>
3	Inhoudsopgave
4	Inleiding
5	Digitale participatie
7	Open source software
8	OpenStad: Modulair je digitale participatieproces inrichten
8	Modulair
8	Open source
9	Keuze voor open stad
10	Implementatie OpenStad
11	<i>Casus – Gemeente Goeree-Overflakkee</i>
14	Voortraject realisatie Provinciedaal
14	Programma optuigen
15	Bestuurlijk draagvlak
16	Financiering
16	Wat wordt gevraagd van deelnemers
17	<i>Casus – Hoogheemraadschap Delfland</i>
20	Vormgeving van de leerkring
20	Gezamenlijke leermodules
21	Pilotproject en individuele ondersteuning
22	Technische ondersteuning
23	Leermodule 1: Introductie kenniskring Provinciedaal Zuid-Holland
23	Introductie Digitale democratie
26	Filosofie van OpenStad
28	Pol.is
30	Leermodule 2: Procesontwerp
30	Waar moet je aan denken bij een procesontwerp?
33	Digitaal participatieproces in de praktijk
35	Inzoomen op do's en don'ts
37	Leermodule 3: Mogelijkheden van OpenStad
37	Inspiratie mogelijkheden van OpenStad
39	Hoe werkt het functionaliteitenmenu van OpenStad
41	Leermodule 5: Borgen van digitale participatie
41	Randvoorwaarden: hoe geef je tools als OpenStad een plek in je organisatie?
43	Mogelijkheden voor ondersteuning en tools vanuit DiA
45	Lessons learned
45	Budget
45	Verschillende snelheden
46	Bestuurlijk draagvlak
47	<i>Overzicht informatiebronnen</i>

Inleiding

De Provinciedeel is een initiatief van de provincie Zuid-Holland en Democratie in Actie (DiA). Het hoofddoel is om de lokale democratie en interbestuurlijke samenwerking te versterken. Daarbij ligt de focus op digitale participatie met gebruik van open source tools. De provincie speelt hierin een voortrekkersrol om lokale overheden te inspireren, stimuleren en ondersteunen bij de inzet van open source digitale platforms. Hiervoor is een leerkring opgezet waarin kennis wordt uitgewisseld door middel van leren, delen en doen. Extra aandacht is er voor het open source participatieplatform OpenStad. Aan de leerkring deden acht gemeenten, een waterschap en de provincie mee. Vijf leermodules vonden plaats in de periode van 13 oktober 2020 tot 16 maart 2021. Maar daarmee is de leerkring niet ten einde. Deelnemers zijn uitgenodigd deel te nemen aan de online communities digitale participatie om ervaringen met elkaar te blijven delen. Ook zijn er kennisbronnen beschikbaar om informatie over digitale participatie in de eigen organisatie te verspreiden. Periodiek biedt de DiA Academy colleges aan om kennis rondom digitale participatie verder te verdiepen.

Digitale participatie

Digitale participatie is een belangrijk onderdeel van de huidige netwerksamenleving. Het biedt nieuwe methoden en instrumenten om inwoners te betrekken bij het vormgeven van hun leefomgeving. Ook kan het de legitimiteit van besluitvorming vergroten. Door een juiste inzet van digitale participatie wordt de responsiviteit van de overheid vergroot en groeit het vertrouwen tussen inwoners en gemeente.

Digitale participatie draagt de belofte in zich om ook andere doelgroepen aan te trekken. Bij fysieke participatie zijn doelgroepen als hoger opgeleiden vaak oververtegenwoordigd. Digitale participatie kan er toe bijdragen om bijvoorbeeld jongeren bij democratische processen te betrekken omdat digitale kanalen door hen als

laagdrempeliger worden ervaren. Ook voor bijvoorbeeld ouders van jonge kinderen en andere mensen met een drukke agenda, kan het tot grotere betrokkenheid leiden. Anders dan bijvoorbeeld een inspraakavond kunnen zij hun eigen moment kiezen om deel te nemen.

- Digitale Democratie -

Daar tegenover staat de zorg dat online processen voor bepaalde doelgroepen juist een drempel opwerpen. Bijvoorbeeld mensen met beperkte digitale vaardigheden. Het is daarom van belang om binnen participatietrajecten oog te hebben voor inclusiviteit en toegankelijkheid. Hybride vormen waarbij zowel digitaal als fysiek kan worden deelgenomen, bieden daarin een oplossing. Wanneer bijvoorbeeld inwoners kunnen stemmen over een project in hun buurt, kunnen er naast de online stemmodule ook fysieke stemlokalen in de buurt worden aangeboden. Door een goede mix van offline en online participatie kanalen in te zetten, worden verschillende groepen inwoners gefaciliteerd om hun stem en perspectieven te delen.

Bij veel lokale overheden stond digitale participatie al op de agenda als een middel om de betrokkenheid van inwoners bij besluitvorming te vergroten. Maar in het jaar 2020 werd digitale participatie onverwacht buitengewoon urgent. Als gevolg van de mondiale COVID-19 epidemie werden verstrekkende social distancing maatregelen van kracht. Dit bemoeilijkte participatie in den lijve of maakte het zelfs onmogelijk. Hoewel de Provinciedeal los stond van de pandemie omdat deze daarvoor al was gepland, maakte het deze wel extra relevant. Juist bij de gedwongen overstap van zaaltjes naar online participatie zijn thema's zoals inclusie, draagvlak en zeggenschap des te belangrijker. De Provinciedeal stimuleert de deelnemers om van elkaar te leren in de praktijk. Er is in de Provinciedeal Zuid-Holland gezamenlijk geleerd en kennis gebundeld rondom het zo goed mogelijk vormgeven van online participatieprocessen.

Open source software

Open source betekent dat de broncode van de software openbaar is. Iedereen mag de broncode bestuderen, kopiëren, verspreiden, gebruiken en aanpassen. Dit in tegenstelling tot gesloten software waarbij de broncode niet inzichtelijk is, niet gedeeld mag worden en niet mag worden aangepast. Open source maakt digitale participatie meer democratisch. Doordat de code inzichtelijk is, is deze transparant en controleerbaar. Juist voor besluitvormingsprocessen is het belangrijk dat het gebruikte platform transparant is en iedereen kan inzien of processen eerlijk verlopen.

- Open source logo -

**open source
initiative®**

Omdat de broncode gekopieerd en gedeeld mag worden, is de software voor iedereen beschikbaar. Op die manier worden programma's die met publiek geld worden ontwikkeld ook publiek beschikbaar. De aanpasbaarheid van de code biedt als voordeel dat er maatwerk kan worden verricht. Nieuwe functionaliteiten kunnen worden ontwikkeld en toegevoegd. Overheden kunnen zo gebruik maken van en voortbouwen op elkaars werk.

Als meerdere overheden gebruik maken van hetzelfde programma, kan er onderling ook kennis en ervaring worden uitgewisseld. Twee open source participatietools waar lokale overheden in Nederland mee werken zijn Consul en OpenStad. Beide tools zijn multifunctioneel en in te zetten voor verschillende participatieprocessen. In de Provinciedaal Zuid-Holland staat OpenStad centraal.

OpenStad: Modulair je digitale participatieproces inrichten

Modulair

OpenStad is een open source platform voor digitale participatie. Het bestaat uit een content managementsysteem (CMS) waarmee overheden hun eigen websites kunnen inrichten. De gemeente Amsterdam ontwikkelt OpenStad sinds 2016 in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken, de VNG en andere gemeenten waaronder Haarlem en Den Haag. Op het portaal [Openstad.org](https://openstad.org) staat overzichtelijke informatie over de mogelijkheden van Open Stad. Er wordt stapsgewijs uitgelegd hoe je met OpenStad kan starten. Ook zijn hier links te vinden om deel te nemen aan de community en ondersteuning aan te vragen.

Open source

De broncode van OpenStad is open. Dat wil zeggen dat het iedereen vrijstaat de software gratis te gebruiken, delen en aan te passen. De broncode kan worden gedownload via een [link op het OpenStad portaal](#). Het voordeel van open source is dat iedereen aan de code kan bijdragen. Tijdens de Leerkring werd dit uitgelegd aan de hand van 'Energie uit de wijk'. In dit Haagse participatieproject konden burgers ideeën indienen om hun wijk duurzamer te maken. De website werd ingericht met bestaande modules van OpenStad en er werden nieuwe functionaliteiten toegevoegd.

Eén zo'n nieuwe module bracht burgers direct met elkaar in contact. Een buurtinwoner die zich wilde aansluiten bij een initiatief kon via een formulier contact opnemen met de initiatiefnemer. Zo konden burgers elkaar vinden zonder dat hun e-mailadres op de website werd gepubliceerd. De burgercontactfunctionaliteit zal in de toekomst aan het portfolio van OpenStad worden toegevoegd. Dat brengt wel meer werk met zich mee dan als de functie slechts eenmalig zou worden gebruikt. In het Haagse ontwikkelbudget is daarom extra geld begroot om deze module voor alle gemeenten beschikbaar te maken.

Keuze voor OpenStad

Binnen de Provinciedial is gekozen om te werken met OpenStad omdat het open source is en omdat er binnen Zuid-Holland twee OpenStad koplopergemeenten zijn. De provincie Zuid-Holland stimuleert open source omdat applicaties die worden ontwikkeld voor iedereen beschikbaar zijn. Daarnaast stelt het overheden in staat om van elkaar te leren. Ook het ministerie van Binnenlandse Zaken onderstreept het principe 'open source, tenzij'. Om dit te stimuleren is er door het ministerie van Binnenlandse Zaken en de VNG extra geïnvesteerd om OpenStad beter toegankelijk te maken. OpenStad biedt inmiddels een groot scala aan functionaliteiten waaronder participatief begroten, stemtools en voorstellen indienen. OpenStad kan onder meer worden ingezet voor begrotingsvraagstukken, herinrichtingsprojecten en visietrajecten.

Alphen aan den Rijn en Den Haag behoren tot de trekkers van OpenStad. Ook dit speelde mee met de keuze voor dit specifieke digitale platform. Hierdoor kan de expertise van gemeenten binnen de eigen provincie worden ingezet. Alphen en Den Haag waren zeer bereid hun ervaringen in de kenniskring te delen.

Implementatie OpenStad

Een aantal zaken om aan te denken bij de implementatie van OpenStad. Voor een meer uitgebreid overzicht kijk op [Openstad.org/start-nu](https://openstad.org/start-nu).

De technische implementatie van OpenStad kan worden gerealiseerd door de eigen organisatie of worden uitbesteed. In het geval (een deel) intern wordt gedaan, stem dit dan goed af met de ICT-afdeling.

Technische componenten zijn

- Het hosten van de software.
- URL, beveiligingscertificaat, DNS, e-mail: Regel met de ICT afdeling (of als je inhuurt, het internetbedrijf) een URL en een beveiligde verbinding (PKI), een koppeling van de URL naar de juiste server (DNS wijziging) en een koppeling van het mailadres van de participatie website aan een interne e-mailbox.
- Het inrichten van de website.
- De website aanpassen in de huisstijl van de eigen organisatie.

Privacy, informatieveiligheid en toegankelijkheid

- De website moet voldoen aan de AVG en beschikken over een privacyverklaring. Stem dit af met de privacy officer binnen de organisatie.
- De informatiebeveiliging moet op orde zijn. Stem dit af met de ICT-afdeling.
- Wanneer er met een externe partij wordt gewerkt voor bijvoorbeeld de hosting dan moet er een verwerkersovereenkomst worden afgesloten.
- Websites van de overheid moeten voldoen aan toegankelijkheidseisen.

Capaciteit

Houdt er rekening mee dat het uitvoeren van een participatieproject tijd en geld kost. Reserveer voldoende budget en zorg ervoor dat er voldoende capaciteit is om het project met aandacht uit te voeren.

"Burgers voelen meer behoefte om een bijdrage te leveren aan de opgaven waar we als samenleving voor staan"

- Logo Klimaatkrachtig Goeree-Overflakkee -

Waarom wil de gemeente Goeree-Overflakkee aan de slag met digitale participatie?

Participatie vinden we belangrijk. Onlangs hebben we de beleidsnota Maatschappelijke Participatie opgesteld. Daarin hebben we systematisch uiteengezet hoe om te gaan met overheids- en burgerparticipatie. Burgers voelen meer

behoefte om een bijdrage te leveren aan de opgaven waar we als samenleving voor staan. En daar willen we als gemeente de ruimte voor bieden. Hoeveel ruimte er is voor burgerparticipatie wisselt per beleidsonderwerp. We hebben een systematiek ontwikkeld waarmee we aan de voorkant kunnen bepalen welke ruimte er ligt voor participatie. Op basis daarvan kunnen we de

juiste processen inrichten. We hebben ook in kaart gebracht welke tools we kunnen inzetten. Maar daarbij lag de focus voornamelijk op fysieke tools.

Er waren wel een paar digitale tools maar over het algemeen was er binnen de organisatie niet zo veel bekend over digitale participatie. Dat maakte dat er geen grote bereidheid was om er mee aan de slag te gaan. Er was te veel onwetendheid.

Toen kwam corona in maart 2020 en was het crisis draaien. Alle participatieprojecten kwamen acuut stil te liggen. Eind mei begon alles weer een beetje te lopen. Toen zijn we gaan nadenken over hoe we participatietrajecten moeten insteken. We zijn gaan kijken naar de beschikbaarheid van online middelen. Onze stap naar digitale participatie was dus een beetje noodgedwongen. Maar dat wil niet zeggen dat we er niet blij mee zijn. Het heeft het proces versneld om van onwetendheid naar onderzoekend te komen. En dat is alleen maar hartstikke goed!

Waarom is besloten mee te doen aan de Provinciedeel?

Ik had al goed contact met de provincie Zuid-Holland vanwege de beleidsnota Maatschappelijke Participatie. We hebben besproken hoe de provincie tegen het onderwerp aankijkt en wat zij daarover hebben liggen. Daar hoorde ik dat de Provinciedeel Digitale Democratie werd opgezet.

Ik vond het een goed idee en zag wel mogelijkheden. Maar de rest van de organisatie was nog niet overtuigd en ik kon de kansen niet goed benoemen. Maar toen kwam de tweede coronagolf en moesten we wel. Alle participatieprojecten lagen stil en dat had een grote impact op de ontwikkelingen. Er was de dreiging van een tweede lockdown en we konden niet weer alles stilleggen. In het kennismakingsgesprek met verschillende interne projectleiders werd er gesproken over de mogelijkheden van OpenStad. Het bleek dat we makkelijk konden aanhaken om te zien of OpenStad voor ons van toegevoegde waarde zou zijn. Medio oktober ging de Provinciedeel van start. Net toen de tweede corona golf inzette.

Veel deelnemers aan de Provinciedeel doen een pilot-project. Hebben jullie dat ook gedaan?

In eerste instantie kwamen we om te snuffelen. We wilden kritisch kijken of OpenStad iets voor ons is. We hebben ook naar alternatieven gekeken om te zien wat het beste bij ons past.

Je moet oppassen dat je niet verkeerd om redeneert. Zo van, deze tool is beschikbaar dus laten we die gebruiken.

Maar we zagen dat OpenStad voor ons wel degelijk mogelijkheden biedt. We hebben er voor gekozen het in te zetten voor projecten rondom klimaatverandering en energie. We zijn nu vol in de voorbereiding met het opzetten van de Keuzewijzer. In april en mei zal dit worden uitgezet.

Er zijn rondom klimaat en energie drie grote trajecten die bij de gemeenten zijn neergelegd. De Regionale Energiestrategie (RES) die gaat over alternatieve vormen van energieopwekking. De Regionale Adaptatiestrategie (RAS) die gaat over aanpassingen aan de gevolgen van klimaatver-

andering. En de Transitievisie Warmte over de transitie naar een aardgasvrije warmtevoorziening. In onze gemeente hebben we deze trajecten bij elkaar gebracht onder de noemer Klimaatkrachtig Goeree-Overflakkee. We gaan met inwoners in gesprek over hoe zij willen dat we als gemeente klimaatkrachtig worden. Dat doen we op verschillende manieren, online en fysiek (als dat weer kan). OpenStad is daarbij één van de tools die we inzetten.

Aan de hand van de Keuzewijzer willen we inwoners laten nadenken: 'Hoeveel ben ik bereid te investeren om mijn gemeente klimaatkrachtig te maken?' Denk bijvoorbeeld aan het isoleren van je huis. Als een groot deel van de inwoners niet bereid is te investeren, dan wordt de opgave moeilijker.

Het is een ingewikkelde vraag en dat maakt het wel spannend. Snappen mensen waar ze tussen kiezen? Snappen ze dat als ze niet willen investeren er dan bijvoorbeeld meer zonneparken moeten worden gebouwd? Je moet de juiste vragen verzinnen om het vraagstuk voor inwoners inzichtelijk te maken. Daar ligt een uitdaging. We willen kijken of we inwoners kunnen mobiliseren en hen tot nadenken kunnen aanzetten.

Tegen welke obstakels lopen jullie aan?

Er zijn twee dingen die er uit springen. De eerste is dat het ingewikkeld is om de juiste vragen te stellen aan inwoners. Dat heeft ook met het onderwerp te maken. Duurzaamheid in 2050 is een ver van mijn bed show. Hoe ga je mensen meekrijgen om daarin te participeren en zich verantwoordelijk te voelen voor dit vraagstuk?

Het tweede gaat over de interne organisatie. Wat is er nodig om de juiste ondersteuning te vinden? We gaan met een kerngerichte aanpak werken. Dat betekent dat we per dorp een plan willen opstellen. Dat zijn veertien dorpen en dus veertien webpagina's van OpenStad. De vraag in de organisatie is dan wie gaat die pagina's beheren. Daar moet je van te voren over nadenken. Je keuzes hebben impact op mensen en het budget.

Wat is er leuk aan digitaal participeren?

Het mooie is dat je bereik veel groter is. Mensen kunnen meedoen op het moment dat het hen uitkomt. Je hoeft niet meer op een bepaald tijdstip naar die informatieavond te gaan. Daarbij is het laagdrempelig en is de periode waarin inwoners kunnen deelnemen langer. Daardoor heb je een groter bereik om meningen op te halen. Het past heel erg bij deze tijd waarin je snel kunt reageren op een moment dat jou uitkomt.

Heeft de Leerkring een meerwaarde?

Wij hebben zeker wat aan de Leerkring gehad. Voor ons was starten met digitale participatie wel een zoektocht. De ervaringen van andere gemeenten zijn daarom erg leerzaam. Je ziet dat iedereen een worsteling doormaakt en dan weet je dat je niet alleen bent. Je kunt leren van de anderen en elkaar verder helpen. Je kunt je laten inspireren door de anderen over wat er allemaal kan.

De praktische bijeenkomst waarin we met het CMS aan de slag gingen was ook nuttig. Dan kun je gewoon dingen gaan uitproberen. OpenStad is goed vormgegeven. Tijdens de Leerkring leer je wat er allemaal mogelijk is en hoe breed je het kunt trekken.

De individuele ondersteuningsuren waren nuttig om de vaart er in te houden. Het helpt om concreet door te pakken en niet in de onderzoeksfase te blijven hangen. Jochem de Groot, de participatieadviseur die de ondersteuningsuren leidt, stelt goede vragen. Daardoor ga je je participatieproces grondiger doordenken. Hij bracht ons ook in contact met andere mensen die bepaalde kennis hebben. Die hielpen ons ook door het stellen van goede vragen. Daardoor kom je sneller op het punt waar je uit wilt komen.

Wat vinden jullie van OpenStad?

OpenStad is een mooie tool met veel mogelijkheden. Het is een laagdrempelige manier om op verschillende manieren met burgers in gesprek te gaan en hen uit te nodigen mee te denken en mee te doen. Het CMS is relatief handig om mee te werken en gebruiksvriendelijk. Ik kijk uit naar het moment dat de OpenStad pagina zal worden gelanceerd. Ik ben nieuwsgierig naar wat het los gaat maken en op welke manieren inwoners gaan participeren. Ik heb er hoge verwachtingen van, ik hoop dat het aanslaat.

Daarna wil ik kijken of we een OpenStad project in het sociale domein kunnen vormgeven. OpenStad is meer gericht op het fysieke domein met kaarten en budgetten. Vragen in het sociale domein zijn zachter van aard. In onze gemeente is verslavingsproblematiek een onderwerp dat hoog op de politieke agenda staat. We werken aan een integrale aanpak op het thema verslaving. Ik wil een participatief proces opzetten om daar met inwoners over in gesprek te gaan. In welke mate ondervinden zij hinder van drugsgebruik en tegen welke problemen lopen ze aan? Ik ben benieuwd of OpenStad ook buiten het fysieke domein kan worden ingezet.

Voortraject realisatie Provinciedeel

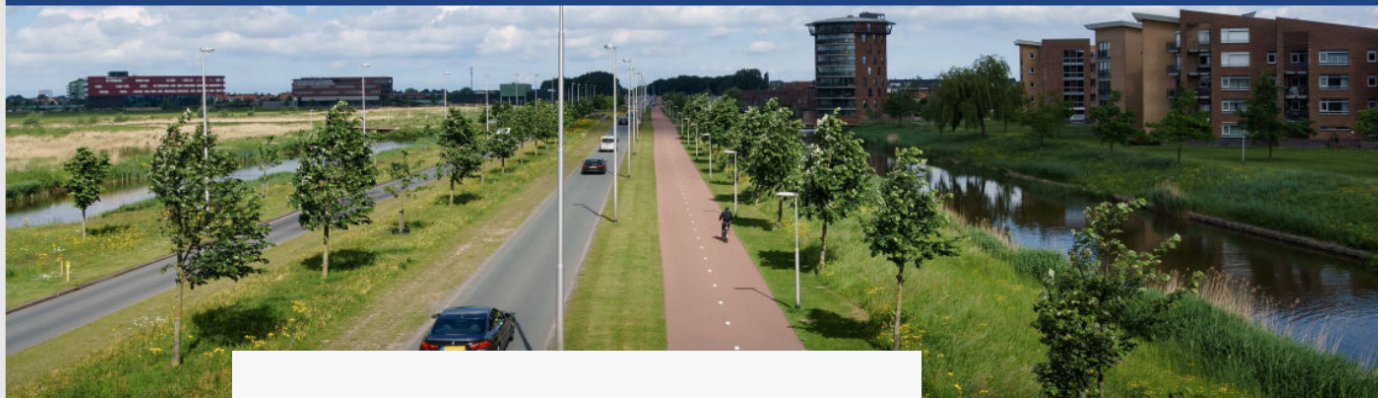
De Provinciedeel is door ZuidHolland uitgewerkt in samenwerking met DiA. Het doel is het bevorderen van digitale participatie met de inzet van open source tools. Het digitale open source platform OpenStad staat hierin centraal. Deelnemende decentrale overheden kunnen van elkaar leren zodat niet iedereen het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. Deelnemers worden gestimuleerd en geënthousiasmeerd om met digitale participatie aan de slag te gaan. Ook worden ze deels ontlast bij de uitvoering van digitale participatieprojecten. Ze krijgen ondersteuning bij het opzetten van het participatieproces en worden meegenomen in wat er zoal bij komt kijken.

Programma optuigen

Voor de invulling van het programma zijn verschillende partners betrokken. De gemeenten Den Haag, Alphen aan den Rijn en Amsterdam zijn koplopergemeenten wat betreft de inzet van OpenStad. Zij zegden hun medewerking toe om hun kennis te delen in de leerkring. Elke koplopergemeente heeft een college gegeven in één van de leermodules. Ook waren ze beschikbaar voor individuele gesprekken met deelnemers die specifieke vragen hadden. Internetbureau Draad is betrokken voor de technische ondersteuning bij de implementatie van OpenStad. Participatieadviseur Jochem de Groot biedt deelnemers individuele ondersteuning bij het inrichten van hun participatieproject. Stichting Netwerk Democratie nam deel als kennispartner op het gebied van de inzet van open source platforms bij digitale participatie.

Om deelnemers aan te trekken zijn veel gesprekken gevoerd. De provincie Zuid-Holland telt 52 gemeenten en zeven waterschappen. Bij ongeveer de helft hiervan is middels een persoonlijk gesprek gepeild of ze geïnteresseerd waren om deel te nemen. Hiervoor is gebruik gemaakt van een bestaand netwerk. De provincie is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het openbaar bestuur in Zuid-Holland. Vanuit die verantwoordelijkheid heeft het team Bestuurlijke Zaken een breed netwerk bij de decentrale overheden. De gesprekken over deelname aan de leerkring hadden als bijkomend voordeel dat het een goede manier is om het netwerk te onderhouden en nieuwe contacten te leggen.

Slimmer Reizen in Zuid-Holland, wat heb jij nodig?

Let op: het indienen van ideeën is niet meer mogelijk.

Het indienen van ideeën kon tot 4 januari 2021. Er zijn in totaal **47 mooie ideeën** ingediend! Met welke ideeën wij op korte termijn aan de slag gaan en hoe we deze verder brengen kun je lezen in ons [nieuwsbericht](#).

Uiteraard zijn ideeën ook na de campagne nog zeer welkom; deel ze gerust via zuidholland@pzh.nl, we zullen ze altijd met aandacht bestuderen en kijken of het idee uitgevoerd kan worden.

Team Slimmer Reizen

0 4 7 Ideeën

Dien je Idee in en kies gratis een probeeraanbod!

- OpenStad website Slimmer reizen van de provincie Zuid-Holland -

Bestuurlijk draagvlak

Vanuit de provincie Zuid-Holland is er bestuurlijk draagvlak voor de Provinciedeel. De provincie werkt aan een goed openbaar bestuur. In het kader daarvan hebben de Gedeputeerde Staten het programma Beter Bestuur vastgesteld. Hierin zijn vier vereisten opgenomen waaraan overheden dienen te voldoen. Eén van die vereisten is een responsief en verbonden overheid. De provincie stimuleert en ondersteunt binnen dit kader de decentrale overheden bij de inzet van participatie. Daarbij is ook specifiek aandacht voor digitale participatie. De provincie stelt dat de coronacrisis de noodzaak en meerwaarde van online participatie heeft aangetoond. In het programma Beter Bestuur worden een aantal acties genoemd om dit te realiseren: De provincie wil doorgaan met experimenteren

met online participatievormen en deze kennis delen met gemeenten en waterschappen. Open source software wordt gestimuleerd omdat het gemeenten in staat stelt makkelijker van elkaar te leren en de applicaties in gebruik te nemen. Vanuit deze ambities is er bestuurlijk draagvlak en budget voor de Provinciedeel.

Naast het optuigen van de leerkring heeft de provincie zelf ook deelgenomen met een pilot-project digitale participatie. In het project Slimmer Reizen werd aan inwoners de vraag gesteld om ideeën in te dienen die hen in staat stelt om op een andere manier dan met de auto te reizen. Voor dit project was ook bestuurlijke dekking. De gedeputeerde had ook een rol in het proces. Drie burgers met een winnend idee konden hun plan pitchten aan de gedeputeerde.

De werving van gemeenten voor deelname aan de Provinciedaal is niet bestuurlijk maar ambtelijk ingestoken. Het organiseren van bestuurlijke dekking was aan de gemeenten zelf. In de voorbesprekken met gemeenten is aangegeven dat het uitvoeren van pilotprojecten moet worden afgestemd met de verantwoordelijk wethouder. Ook is er tijdens de leerkring aandacht besteed aan het organiseren van bestuurlijk draagvlak. Een alternatief zou kunnen zijn om de Provinciedaal via de bestuurlijke weg te laten lopen waarbij gedeputeerden wethouders uitnodigen om deel te nemen. Overwegingen of dit wenselijk is, worden besproken onder het kopje 'Lessons learned'.

Financiering

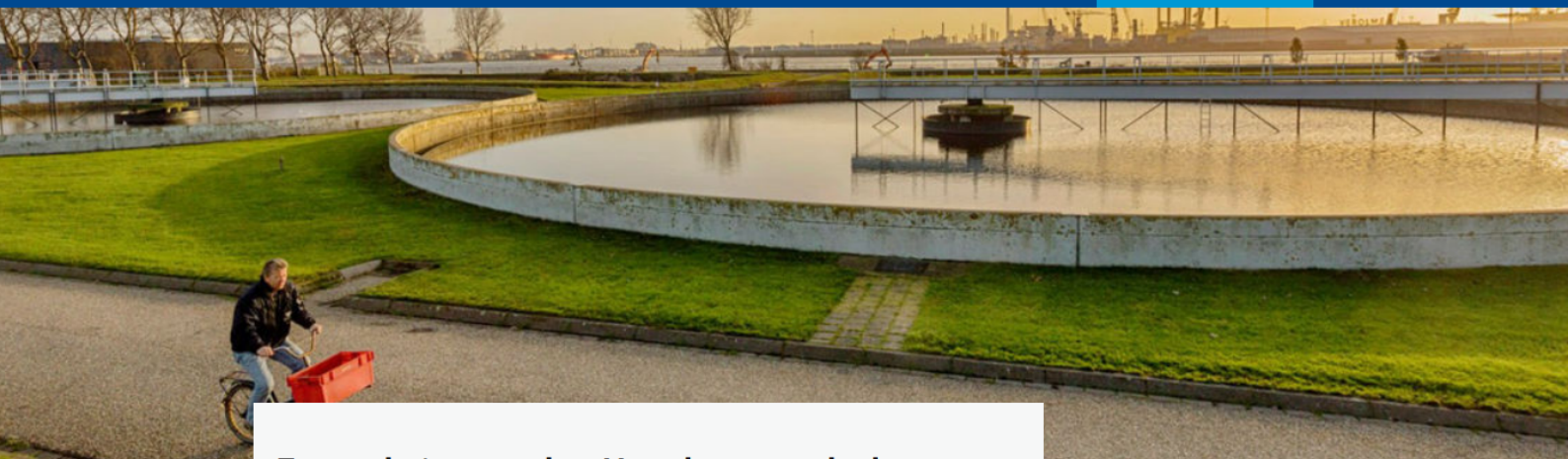
De provincie financiert een deel van de kosten voor de Provinciedaal vanuit het budget Programma Beter Bestuur. Hieronder vallen de kosten voor de leerkring en de kosten van de ondersteuningsuren. Gemeenten dragen bij in de vorm van fte en de financiering van hun pilotproject. De financiële bijdrage is voor de technische implementatie van OpenStad. Dit bestaat onder meer uit eenmalige kosten voor het opzetten van een omgeving waarbinnen OpenStad kan draaien en voor eventuele technische ondersteuning door internetbureau Draad.

Wat wordt gevraagd van deelnemers

Deelname aan de Provinciedaal was laagdrempelig. Van deelnemers werd gevraagd dat zij beschikbaar waren voor de volledige duur van de Leerkring. Ze werden geadviseerd met een concrete casus te komen voor een pilotproject maar dit was geen vereiste. Per gemeente konden maximaal drie personen deelnemen. Voor de hand liggende rollen zijn daarin een communicatiemedewerker (circa 0,3 fte), een projectverantwoordelijke (circa 0,4 fte) en een webredacteur (circa 0,3 fte).

Ook werd gevraagd om een budget beschikbaar te stellen om de kosten te dekken voor de implementatie OpenStad.

Of een gemeente ook daadwerkelijk een OpenStad project zou uitvoeren was aan de deelnemers zelf. Als zij hiertoe besloten, financierden zij dit zelf en sloten wanneer gewenst ook zelf contracten af met externe partijen voor verdere ondersteuning. Hoe hoog die kosten zijn voor de technische implementatie van OpenStad varieert. Het is afhankelijk van wat een gemeente zelf technisch kan uitvoeren. Ook variëren de kosten naar gelang een pilotproject gebruik maakt van de bestaande functionaliteiten van OpenStad of maatwerk nodig heeft. Door deze variabele factoren was vooraf niet precies duidelijk aan te geven hoe hoog de kosten voor deelname aan de Provinciedaal waren. Een van de uitkomsten van de evaluatie van de Provinciedaal is dat hier voor een volgende keer vooraf meer duidelijkheid gewenst is. Dit wordt besproken onder het kopje 'Lessons learned'.

Een website voor het Hoogheemraadschap van Delfland waar je (bijna) alles zelf kunt regelen

Nederland en water: onlosmakelijk verbonden. Op regionaal niveau beschermen waterschappen ons tegen overstromingen, zorgen ze voor voldoende water, schoon water en voor het zuiveren van het afvalwater. Maar dit kunnen zij niet alleen. Dit vraagt om goede samenwerking. Denk aan inwoners die melding maken over dode vissen in het water, ondernemers die vergunningen aanvragen en ambtenaren die 'waterbeheer' meenemen in hun ruimtelijke plannen. Daarom wil het Hoogheemraadschap van Delfland een nieuwe website ontwikkelen die dit beter ondersteunt. Een website waarop iedereen (bijna) alles zelf

 Bekijk het ontwerp

CASUS – Hoogheemraadschap van Delfland

Interview met Annemarie Reintjes – zelfstandig organisatieadviseur.

Zij bereidt als beleidsadviseur participatie het participatiebeleid in het kader van de nieuwe Omgevingswet voor bij het Hoogheemraadschap van Delfland.

"Ook na corona zal digitale participatie blijven"

Waarom wil het waterschap aan de slag met digitale participatie?

In het kader van de Omgevingswet is het waterschap verplicht een beleidskader participatie op te stellen. De wet stelt het verplicht om voor een aantal processen zoals de waterschapsverordening, projectbesluiten en het waterbeheerprogramma participatie

te organiseren. Ik ben door Delfland betrokken om het beleidskader participatie vorm te geven en te ondersteunen bij de implementatie ervan. Maar het is niet zo dat Delfland dit doet omdat het vanwege de nieuwe Omgevingswet is opgelegd. Bij het waterschap vinden we het belangrijk om open en transparant te vertellen wat we doen en waar het kan de samenwerking te

zoeken met onze stakeholders. We zijn een openbaar lichaam en voeren onze taken uit met publiek geld. Het bestuur heeft in het bestuursakkoord de ambitie opgenomen dat het zoekt naar open contact en verbinding met inwoners en andere belanghebbenden.

We hebben in onze projecten vaak te maken met meerdere belanghebbenden. Denk aan

gemeenten, inwoners, particulier grondbezitters, agrariërs en bedrijven. Die willen meedenken en meepraten en daaraan geven we graag de ruimte. Al is dat wel binnen bepaalde kaders. Het waterschap moet uitvoering geven aan de wettelijke waterschapstaken. De veiligheid van de dijk mag bijvoorbeeld nooit in gevaar komen. Maar er is vaak wel degelijk een bandbreedte waarin mensen kunnen meedenken. We spreken dan van meekoppelkansen: kansen die je mee kunt nemen als je aan de slag gaat met een dijkversterkingsproject. Bijvoorbeeld het uitbreiden van recreatievoorzieningen of het vergroten van de biodiversiteit.

Bij Delfland werd nog niet heel veel gedaan met digitale participatie. Er zijn wel wat projecten geweest zoals polls op de website. Maar online projecten waarbij echt een uitwisseling plaatsvindt, daarmee had Delfland nog niet veel ervaring. Door corona staat online participatie nu veel meer op de kaart. Maar ook na corona zal het zeker blijven. Je kunt er meer en ook andere mensen mee bereiken. Online participatie is een volwaardige werkwijze, een mooie toevoeging aan ons repertoire.

Waarom is besloten mee te doen aan de Provinciedeel?

Er zijn meerdere redenen waarom we mee wilden doen. Dat je zo'n Leerkring samen doet met andere gemeenten uit ons werkgebied is een voordeel. Veel projecten die wij als waterschap doen, zijn in samenwerking met andere overheden. Het komt maar heel zelden voor dat een project zonder andere overheden gerealiseerd wordt. Meestal werken we samen met gemeenten. Dus zo'n Leerkring is een mooie manier om elkaar te leren kennen. Daarbij is het goed als de provincie, gemeenten en het waterschap allemaal met OpenStad werken. Inwoners gaan de tool dan herkennen en dat maakt het gebruik er van laagdrempeliger.

Een andere reden om mee te doen is dat je met OpenStad niet bij nul begint. Het is al een paar jaar in ontwikkeling en heeft zichzelf al aardig bewezen. Het is leuk om bij te dragen aan de doorontwikkeling van de tool. We zijn als waterschap toch een ander soort overheid dan een gemeente of provincie. En de tool biedt veel mogelijkheden. Mensen kunnen zelf ideeën uploaden. Ze kunnen stemmen en op elkaar reageren. En je kunt het beeldend maken met foto's en kaarten.

Wat OpenStad niet kan, is het aangaan van de dialoog. Bij het faciliteren van participatie vind ik wederkerigheid heel

belangrijk. Dat je een open gesprek voert. Maar dat kun je ondervangen door in tweede instantie een gesprek te voeren. Nadat inwoners via OpenStad zijn binnen gekomen en ideeën hebben geleverd kun je hen uitnodigen voor een Zoom-gesprek. In de aanloop van het vormgeven van het participatiebeleid heb ik focusgesprekken gevoerd met inwoners. Online gesprekken met zes of zeven mensen. Dan gaat het niet om kwantiteit maar om kwaliteit. In dit soort gesprekken kun je de verdieping op zoeken en dit geeft waardevolle informatie.

Doen jullie een participatieproject met OpenStad?

Onderdeel van deelname aan de Provinciedeel is dat je een pilotproject met OpenStad doet. In het begin was het even zoeken naar een geschikt project. Ik was net binnen bij de organisatie en door corona werkte ik veel op afstand. Dat maakt het moeilijker om bij verschillende teams zo'n vraag uit te zetten. Je kunt niet even binnen lopen. Toen vertelde een communicatiemedewerker dat ze bezig waren om de website te vernieuwen en dat ze graag feedback wilden ophalen. OpenStad is daar heel geschikt voor. Eigenlijk wilde ik liever een waterproject als pilot omdat dat onze core business is. Maar de inhoud van het project doet er eigenlijk niet zo veel toe. Tijdens de Leerkring gaat het er meer om te toetsen hoe het werkt en zien waar je tegen aan loopt.

En de website is belangrijk voor het contact met onze inwoners want dat is voor veel mensen de eerste binnenkomer bij Delfland.

We hebben OpenStad ingezet om mensen hun mening te laten geven over de oude website. Dat deden we aan de hand van klantreizen. Eerst hebben we verschillende gebruikersprofielen aangemaakt: wie bezoekt onze website en met welke vraag komen ze binnen? Bijvoorbeeld een natuurliefhebber die wil melden dat er een dood dier in het water drijft. Of een leraar die in de klas wil vertellen hoe het waterschap werkt. Mensen die mee deden kozen een gebruikersprofiel en keken dan of ze het antwoord op de oude website konden vinden. Vanuit de klantreis die ze maakten, konden ze feedback geven.

We hebben deelnemers ook gevraagd of we ze voor een tweede ronde mochten benaderen. In die fase krijgen ze dan de demo's van nieuwe website voorgelegd. Dan kunnen ze zien wat er met hun feedback is gedaan. Daar hebben veel mensen ja op gezegd. Daarmee hebben we ook de 'what is in it for you' vraag proberen te beantwoorden. Je vraagt tijd en meedenken van mensen. Waarom zouden ze mee doen? Het is toch wat anders dan participeren in een groot waterproject waar je een direct belang bij hebt. Door mensen ook te betrekken bij de nieuwe website, laat je zien dat je hun bijdrage serieus neemt.

We hebben via verschillende kanalen mensen uitgenodigd om mee te doen. Via social media en onze nieuwsbrief. We hebben ook in onze eigen netwerken de vraag uitgezet. Er ging best wat traffic naar de website. Uiteindelijk hebben er zo'n 20 tot 25 mensen meegedaan. Of dat veel is weet ik niet maar het was zeker genoeg en we hebben kwalitatief heel goede feedback ontvangen.

Tegen welke obstakels zijn jullie aangelopen?

Waar je rekening mee moet houden is dat het tijd kost om het project binnen de organisatie een plek te geven in de online omgeving. OpenStad moest bijvoorbeeld gehost worden. Daarvoor moest een externe partij een opdracht krijgen. Intern krijg je dan vragen als: 'waarom OpenStad en niet een andere tool, kunnen we dit zelf niet?' En: 'moeten we dat niet aanbesteden?' Het zijn terechte vragen. Dit betekent dat je mensen goed mee moet nemen in je plannen en dat kost tijd.

Een ander punt waar we mee bezig zijn geweest is dat alles goed AVG proof moet zijn. Wanneer je OpenStad inzet moet je per project de AVG toets doorlopen. We vroegen bijvoorbeeld of we mensen nog een tweede keer mochten benaderen. Dan moet je nadenken over welke gegevens je daar voor nodig hebt en niet meer gegevens vragen dan strikt noodzakelijk. Je moet de gegevens bewaren maar niet

te lang. Het is terecht dat dit allemaal goed geregeld moet worden. Je hebt dus mensen binnen de organisatie nodig die dat met je willen uitzoeken en regelen.

Wat heb je uit de Provincie-deal gehaald?

De duur van de Leerkring van drie maanden is eigenlijk best kort. Het was wel even aanpopen. Ook omdat we nog een project moesten starten. Maar het werkte ook als een stok achter de deur. Anders was ik misschien eindeloos blijven zoeken naar een waterproject.

De individuele ondersteuningsuren vond ik prettig. Van bureau Draad hebben we prima technische ondersteuning gekregen. En in de eerste fase heeft participatieadviseur Jochem de Groot goed meegedacht. Hij stelt gerichte vragen en dat helpt om je proces nog scherper te krijgen.

Het samenwerken en de uitwisseling tijdens de gezamenlijke sessies was erg prettig. Het is interessant om te horen met welke projecten de anderen bezig zijn. En het was mooi om te zien hoe serieus iedereen daar mee bezig is. Niemand dacht 'participatie is een moetje en het kost tijd'. Deelnemers waren enthousiast en er was een vrolijke energie. Deelnemers waren ook niet bang voor de techniek. Dat is toch vaak een hobbel. Maar als je er relaxt mee omgaat, gaat het echt wel goed.

Vormgeving van de leerkring

Het doel van de leerkring is inspireren, stimuleren en ondersteunen. Hiervoor worden verschillende leermethoden ingezet: gezamenlijke bijeenkomsten, het uitvoeren van een pilotproject, individuele ondersteuningsuren, technische ondersteuning en community building.

Gezamenlijke leermodules

Tijdens de Provinciedaal werden vijf leermodules aangeboden in de periode van 13 oktober 2020 tot 16 maart 2021. De sessies bestonden uit twee componenten. Een informatief gedeelte waarin sprekers kennis deelden over een specifiek onderwerp. En een interactief gedeelte waarin de deelnemers hun ervaringen met de pilotprojecten deelden.

In dit naslagwerk is een overzicht gegeven van de gedeelde kennis van elk van de modules. Met uitzondering van module 4: CMS training. Deze module was een hands-on workshop waarin deelnemers aan de slag gingen met het CMS.

Module 1: Kennismaking, informatie en inspiratie
(13 oktober 2020)

Module 2: Ontwerp van een digitaal participatieproces
(29 oktober 2020)

Module 3: Mogelijkheden van OpenStad (12 november)

Module 4: CMS training OpenStad (Deelnemers hadden de keuze tussen 21 januari of 25 februari 2021)

Module 5: Borging en vervolgstappen (16 maart 2021)

Pilotproject en individuele ondersteuning

Het uitgangspunt van de Leerkring is al doende leren. In het ideale geval hebben deelnemers bij aanvang een concreet digitaal participatietraject waar ze gedurende de Leerkring mee aan de slag gaan. Hierdoor kunnen geleerde lessen direct in de praktijk worden toegepast. Deelnemers ervaren waar obstakels zitten en met elkaar uitwisselen hoe daar mee om te gaan. Tijdens elke bijeenkomst werd tijd vrijgemaakt om de pilotprojecten met elkaar te bespreken.

De pilotprojecten worden ondersteund met individuele ondersteuningsuren. Aan elke leermodule zijn twee ondersteuningsuren gekoppeld. Deelnemers krijgen advies bij het uitzetten van hun participatietraject. In de Leerkring Zuid-Holland wordt het advies gegeven door Jochem de Groot, participatieadviseur bij Groot en klein Projectmanagement. Hij biedt participatiebreed advies en hij heeft toegepaste kennis van het OpenStad platform. Het advies kan uiteen lopen van projectorganisatie, organisatievereisten en inzet van de techniek tot aan cultuurverandering.

Tijdens de Provinciedeel bleek dat gemeenten op verschillende manieren gebruik maakten van de ondersteuningsuren. Zoals wordt aangegeven in de paragraaf Lessons learned werkten deelnemers op verschillende snelheden. Sommige hadden bij aanvang een concreet project waarmee ze van start gingen, terwijl anderen nog in de onderzoeksfase zaten. De ondersteuningsuren waren voor alle deelnemers relevant, ongeacht in welke fase zij zaten. Ook de onderzoeksfase is nuttig waarbij intern gekeken wordt hoe digitale middelen voor participatiedoelinden kunnen worden ingezet. Maar wel bleek dat deelnemers met een concreet project meer uit de ondersteuningsuren konden halen.

De meerwaarde van deelname was voor deze groep hoger. Zij konden de theoriesessies direct toepassen en leren door te doen. Het is daarom het overwegen waard om een pilotproject als randvoorwaarde te stellen. Zo'n project hoeft niet heel groot te zijn. Het gaat er vooral om het hele proces van begin tot eind te doorlopen.

Veelgestelde vragen

In de ondersteuningsuren kwamen een aantal punten vaak aan de orde. Bijvoorbeeld hulp bij het concretiseren van het procesontwerp. Er zijn verschillende publicaties waarin een helder overzicht wordt gegeven van de verschillende stappen in het proces. Zie bijvoorbeeld de [Gids Digitale Democratie in de praktijk](#) en de [Start nu pagina op de OpenStad website](#). Veel deelnemers hadden de behoefte om deze stappen plannen door te spreken. Door het gesprek kregen ze een concreter beeld wat er voor elke stap nodig is. Daarnaast werden de adviesuren vaak aangewend om opnieuw na te denken over het eigen procesontwerp en hier verscherpingen in aan te brengen.

Uit de feedback van de deelnemers blijkt dat de adviesuren worden gewaardeerd. Door in gesprek te gaan over het procesontwerp komen blinde vlekken aan het licht. Een vraag die door Jochem de Groot vaak ter overweging werd voorgelegd aan de deelnemers is: 'What's in it for me?'. Deze vraag dient zowel beantwoord te worden vanuit het perspectief van inwoners, als voor de gemeente zelf. Waarom zouden burgers deelnemen aan het participatieproces? En wat is de meerwaarde voor de gemeente? Dit soort vragen helpen om het doel en de gewenste uitkomsten van het participatieproject scherper te krijgen. Hierdoor kan bijvoorbeeld blijken dat het lastig is om een concrete vraag te formuleren. Dit kan er op duiden dat de gemeente eigenlijk al een besluit heeft genomen. In zo'n geval is het belangrijker om een gedegen

communicatietraject te starten. Goede communicatie moet dan ook niet worden verward met participatie. De vraag die aan inwoners wordt voorgelegd en wat er voor hen te halen valt, moet goed worden beschreven. Anders zullen inwoners niet van hun stoel af komen.

Een ander punt dat vaak in de adviesgesprekken terug kwam, is vooraf nadenken over de interne organisatie. Hierbij speelt de vraag: ‘Wat te doen als het project succesvol is en je veel reacties krijgt?’ In dat geval heb je (extra) capaciteit nodig om de aangedragen input van inwoners te verwerken en een plek te geven. Maar ook om daarover met die inwoner gedurende het proces (en achteraf) te communiceren. Dat betekent dat je naast een enthousiast projectteam ook mensen uit vakafdelingen nodig hebt.

Lessons learned

Zoals eerder benoemd biedt het hebben van een concreet pilotproject bij aanvang van de leerkring een meerwaarde. De theorie kan dan direct in de praktijk worden toegepast. Daarnaast is een van de uitgangspunten van de leerkring dat deelnemers van elkaar leren. Dat komt beter tot zijn recht als deelnemers gelijktijdig dezelfde fases doorlopen. In het verlengde hiervan zou kunnen worden nagedacht over een extra leermodule. Een sessie die plaatsvindt nadat de pilotprojecten zijn uitgevoerd. Deelnemers kunnen dan ervaringen uitwisselen en kennis delen.

Technische ondersteuning

Tijdens de Provinciedaal Zuid-Holland werd de technische ondersteuning geboden door internetbureau Draad. Het is mogelijk om OpenStad geheel binnen de eigen organisatie te implementeren en te beheren. Maar veel organisaties kiezen er voor dit volledig of gedeeltelijk uit te besteden.

Een internetbureau als Draad kan ondersteuning bieden bij:

Eerste implementatie

- Het in lijn brengen van de website met de huisstijl van de gemeente.
- Opzetten van de hostingomgeving, inclusief backups en logging.
- DNS-gegevens, mailsettings en security worden afgestemd en ingeregeld in samenwerking met de IT-afdeling van de gemeente.
- Uitgebreide trainingen aan de betrokkenen. (Deze training werd gegeven tijdens leermodule 4).
- Het opstellen van de contracten is een behoorlijke papierwinkel. Draad kan ondersteuning bieden bij het contractmanagement. Bijvoorbeeld door aan te sluiten bij vergaderingen over inkoopvoorwaarden.
- Bijdrage doorontwikkeling en bugfixing OpenStad. (Hiermee dragen alle deelnemers financieel bij aan de doorontwikkeling van de software).

Hosting

Hosting van de OpenStad omgeving. Hierin zijn security updates en server management inbegrepen. OpenStad is zo ingericht dat elk project een eigen website krijgt. Met het hostingpakket kunnen circa 25 websites worden gehost.

SLA

Per gemeente wordt een Service Level Agreement afgesproken. Hierin worden afspraken opgenomen over onderhoud, support, dataopslag en reactiesnelheden. Omdat voor de meeste websites geldt dat deze niet voor langere tijd online zijn, zijn er geen vaste kosten voor de SLA. Hiervoor kunnen afwijkende afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld als een website wel voor meerdere jaren online zal blijven staan.

Module 1:

Introductie kenniskring

Provinciedeel Zuid-Holland

De eerste module van de kenniskring stond in het teken van kennismaking. Kennis maken met elkaar en met het onderwerp. Anne de Zeeuw van Netwerk Democratie gaf een introductie over digitale democratie. May-Britt Jansen, programmamanager OpenStad bij de gemeente Amsterdam vertelde over de filosofie van OpenStad.

Introductie Digitale democratie

Introductie door Anne de Zeeuw, project coördinator bij Netwerk Democratie. Deze stichting zet zich in voor een veerkrachtige democratie waarin burgers actief bijdragen met behulp van technologie.

Democratie in transitie

Veel mensen kennen het woord transitie in relatie tot de verduurzaming van het energiesysteem. Hoe kan dit transitiedenken ook worden ingezet voor de democratie? Daarbij kan je bijvoorbeeld denken aan nieuwe vormen van inspraak en governance. Deze nieuwe vormen dagen het representatieve systeem uit om zich aan te passen aan de nieuwe context. Die nieuwe context wordt gevormd door grote trends als globalisering, toenemende vraag naar autonomie, mondigheid van burgers en vooral de informatie- en netwerksamenleving. Digitale democratie is een onderdeel van deze transitie.

De definitie van digitale democratie is breed: gebruik van digitale technologie om democratische besluitvormingsprocessen te ondersteunen. Digitale tools kunnen worden ingezet in alle fases van beleidsvorming: agendasetting, raadpleging, besluitvorming, participatief bud-

getteren, co-creëren en faciliteren. Om keuzes te maken ligt de vraag voor in welke fase van het proces je meer zeggenschap wilt genereren. Tips en informatie over digitale democratie staan in de [Handreiking Digitale Democratie](#).

Open source participatietools

Het ontstaan van open source participatietools is begonnen bij buitenlandse burgerbewegingen en Europese samenwerking. Bekende voorbeelden zijn IJsland en Spanje waar in reactie op respectievelijk de financiële crisis en politieke corruptie naar nieuwe democratische vormen werd gezocht. Activisten gingen op zoek naar manieren om beter met elkaar te communiceren en besluitvorming meer horizontaal te organiseren. Ze zijn digitale tools gaan ontwikkelen om dat te realiseren. Vervolgens zijn overheden die tools in gaan zetten en hebben deze uitgebouwd tot de uitgebreide platforms die er nu zijn.

- Demonstratie in Madrid, Spanje in 2011.
Beeld: Olmo Calvo, CC BY-SA 3.0 [licentie](#) -

- Protest in IJsland 2008.
Beeld: OddurBen – eigen werk, CC BY-SA 3.0 [licentie](#) -

De bovenstaande foto's illustreren het verschil tussen de aanleiding voor de inzet van digitale tools. In IJsland en Spanje zijn deze vooral ontstaan in een reactie op crisis. In Nederland zijn de platforms geïntroduceerd vanuit een bestuurlijke vernieuwing. De behoefte aan digitale participatie kwam voort uit gebiedsgericht werken of de participatieagenda van de gemeente.

Begin 2017 nam Netwerk Democratie in samenwerking met Waag Society en het Ministerie van BZK het initiatief een project rond lokale digitale democratie op te zetten. Inspiratie hiervoor was het Europese D-CENT project waarbij verschillende e-democratie projecten vanuit heel Europa zijn samengebracht. Het doel was Nederlandse gemeenten kennis te laten maken met een aantal digitale participatietools en de betrokken ontwikkelaars. Tijdens dit onderzoek werden drie open source platforms verzameld die veelbelovend waren voor de Nederlandse context: Your Priorities, Consul en OpenStad.

Uiteindelijk is de keuze voor een bepaalde tool van ondergeschikt belang. Ze hebben allemaal drie gemene delers die ze tot een succes maken.

De tool

1. verbetert de communicatie en interactie tussen overheid en burgers. Wanneer een tool als bijvoorbeeld OpenStad regelmatig wordt ingezet, wordt het herkenbaar voor inwoners. Het wordt dan een structureel kanaal voor communicatie en interactie.
2. zorgt voor deliberatie en gemeenschapsvorming. Overleg staat hierbij centraal. Er wordt een uitwisseling van argumenten gefaciliteerd. Burgers kunnen elkaars voorstellen zien wat kan aanzetten tot wederzijds begrip en zelfs onderlinge samenwerking. Bijvoorbeeld om samen tot een beter voorstel te komen.
3. vergroot de participatie en invloed van burgers in publieke besluitvorming. Participatieprocessen moeten daadwerkelijk invloed geven aan burgers. De meest succesvolle processen hebben invloed op de besluitvorming.

Drie belangrijke waarden

Bij de keuze voor bepaalde tools kunnen drie waarden voor ogen worden gehouden:

- Deliberatieve democratie

Het platform dient deliberatieve democratie te faciliteren. Het moet niet alleen gaan om directe democratie waarin burgers zich uitspreken en de gemeente dit uitvoert. Het is juist belangrijk dat interactie centraal staat. Zowel burgers als gemeenten moeten een rol krijgen in het proces.

- Open source software en open standaarden

Open source betekent dat iedereen de code kan inzien. Dat maakt de software transparant en controleerbaar is. Burgers kunnen dan controleren dat de processen eerlijk zijn verlopen. Als je het proces aan de voorkant democratisch maakt, maak het dan ook democratisch aan de achterkant. Een tweede voordeel is dat publiek geld wordt geïnvesteerd in publieke instrumenten. Deze zijn voor iedereen beschikbaar. Ook kan worden samengewerkt met andere gemeenten aan de doorontwikkeling. Tenslotte, kan met open source het beheer van data in eigen hand worden gehouden. Juist bij platforms waar democratische processen plaatsvinden is het belangrijk dat gegevens goed worden beschermd. Gegevens van burgers mogen nooit een bron van inkomsten worden voor derde partijen of worden ingezet voor politieke doelen. OpenStad voldoet aan al deze waarden.

- Uitdagingen bij succesvolle lokale digitale democratie

Bij het realiseren van een succesvolle digitale participatiestrategie zijn een drietal uitdagingen die vaak terugkomen: Het vinden van een bestuurlijk draagvlak, het meekrijgen van burgers en een goede implementatie van de technologie. Aan deze uitdagingen zal tijdens de Provinciedaal aandacht worden besteed. Ook is er een publicatie beschikbaar die hier dieper op in gaat: [Digitale Democratie in de Praktijk](#).

Voor een overzicht van beschikbare tools is er de [Keuzewijzer e-tools 2.0](#), opgesteld door [Movisie](#) en Netwerk Democratie. Hierin wordt ook aandacht besteed aan inclusie. Het bevat ideeën en tips om burgerparticipatie meer inclusief te maken.

Filosofie van OpenStad

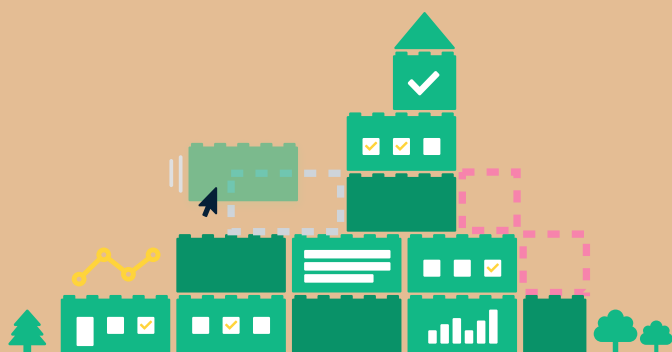
Door May-Britt Jansen, programmamanager OpenStad bij het innovatieteam van de gemeente Amsterdam waar ze verantwoordelijk is voor digitale participatie.

✓ OpenStad.org

OpenStad is in 2016 begonnen in stadsdeel Amsterdam-West onder de naam Open Stadsdeel. Het doel was om inwoners meer invloed te geven op de dingen die in hun buurt gebeuren. Er werd onderzocht wat digitale tools daarin kunnen betekenen. Al snel bleek dat de kernvraag was: hoe kan de organisatie meer samenwerken met burgers. Digitale tools zijn niet een doel op zich maar een instrument om participatie op een hoger plan te tillen. OpenStad is inmiddels uitgegroeid tot een serviceorganisatie binnen de gemeente Amsterdam. Het team ontwerpt participatieprocessen en ondersteunt bij de inzet van bijpassende tools. Ook worden er tools ontwikkeld en doorontwikkeld.

Positionering

Het team begon als een klein innovatie-onderzoeksteam. Al gauw bleek dat het niet voldoende is om mooie tools en enthousiaste ideeën te hebben. Dit stuut op weerstand in de organisatie. Er komen dan reacties als: 'we doen al aan participatie' en 'we hebben hier geen tijd voor'. Aan de kant van inwoners is het ook niet genoeg om zonder meer een digitaal platform in een wijk te lanceren. De positie van het team ligt daarom tussen enerzijds ambtenaren en bestuurders en anderzijds inwoners. Enerzijds moet het team weten hoe de processen van de gemeente werken en het participatietraject daar op afstemmen. Anderzijds moet gekeken worden naar de context van de wijk en welke wensen en behoeften daar leven. Op basis daarvan ontwerpt het team participatieprocessen en zoekt daarbij passende tools of ontwikkeld deze.

Uitgangspunten

Jaren ervaring heeft geleid tot het formuleren van een aantal uitgangspunten:

- De tool is een middel. Het doel is een samenwerking organiseren met inwoners.
- Maatwerk: Participatietrajecten vragen om maatwerk. Hoe het traject wordt ingericht hangt af van zaken als de context, de fase waarin het project zit en hoeveel invloed gefaciliteerd moet worden. Om mee te kunnen bewegen met de behoefte van collega's en inwoners is een mate van flexibiliteit nodig. Daarom is het Content Management Systeem (CMS) van OpenStad dynamisch.
- Integraal procesontwerp: Doordenk het hele proces van A tot Z.
- Eigenaarschap: De verantwoordelijkheid voor het participatietraject ligt bij de projectleiders, niet bij het OpenStad team dat het project ondersteunt.
- Aannames testen: Er zijn een aantal aannames over digitale participatie: het leidt tot meer transparantie, trekt andere doelgroepen aan en leidt tot meer draagvlak. Test of dit inderdaad het geval is bij je participatieproject.
- Hergebruik: Naarmate er meer digitale participatietrajecten plaatsvinden binnen de organisatie is het belangrijk om hergebruik mogelijk te maken. Niet alleen van de software maar ook de kennis rondom het ontwerpen van een proces.
- Schaalbaarheid: Er is nagedacht over hoe de software beter geschaald kan worden. Zodat met dezelfde capaciteit meer projecten kunnen worden ondersteund.
- Open source: Open source heeft meerdere voordelen. Je bent niet afhankelijk van een standaardproduct maar kan het zelf doorontwikkelen. Je kunt samenwerken met andere gemeenten en elkaars werk hergebruiken. Tenslotte is het belangrijk bij digitale democratie dat de tool niet alleen aan de voorkant maar ook aan de achterkant open is.

Pol.is

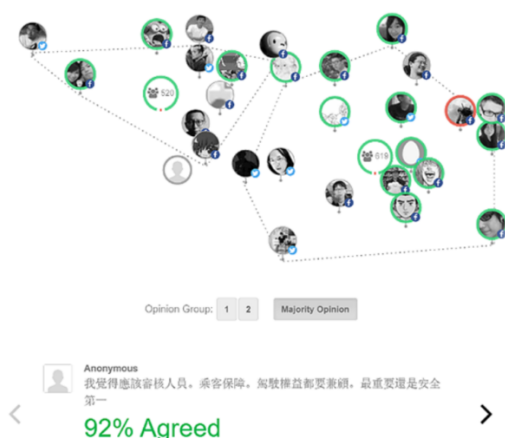
Pol.is is een open source platform dat deliberatie faciliteert. De tool is er op gericht consensus in een publiek debat naar voren te halen, zonder de tegenstelling uit het debat te halen. Het maakt gebruik van kunstmatige intelligentie om discussies met duizenden deelnemers te begeleiden, standpunten te nuanceren en consensus naar boven te halen. Het platform wordt wereldwijd gebruikt, van Taiwan tot Nieuw Zeeland tot de Verenigde Staten. In Nederland wordt de tool nu als pilot ingezet in twee steden: Amsterdam en Groningen.

Een illustratief voorbeeld is de inzet van Pol.is in een district in de Amerikaanse staat Kentucky. Dit is een zogenaamd paars district waar zowel veel progressieve democraten wonen als conservatieve republikeinen. Meestal wordt van deze twee groepen gedacht dat hun meningen ver uit elkaar liggen. En als je praat over bijvoorbeeld het recht op abortus is dat ook het geval. Maar wanneer er naar een breder palet aan onderwerpen wordt gekeken, bijvoorbeeld de

vraag naar een goede transportinfrastructuur, dan blijkt dat ook in paars district, burgers veelal dezelfde wensen hebben. Politieke partijen leggen vaak de nadruk op verdeeldheid binnen de bevolking. In dit voorbeeld toonde Pol.is aan dat de districtbewoners veel overeenkomsten hebben. Dit kan bijvoorbeeld motiveren om gezamenlijk op te trekken om een betere infrastructuur te eisen van de overheid. (Dit voorbeeld werd besproken door Pol.is-ontwikkelaar Colin Megill in de Livecast New Democracy #47: Op zoek naar consensus die online is terug te kijken.)

Pol.is kan lokale overheden een effectieve en laagdrempelige manier bieden om met burgers in gesprek te gaan en consensus en draagvlak te vinden. Op die manier kan er meer nuance komen in debatten en een grotere diversiteit aan stemmen gehoord worden. Er kan dan minder vanuit polarisatie over een maatschappelijke kwesties worden gesproken en meer vanuit consensus.

- Met Pol.is kunnen meningen geclusterd en gevisualiseerd worden -

Informatie overzicht van Module 1

Introductievideo digitale participatie

Interesse in digitale participatie neemt toe. Corona heeft daarbij voor een versnelling gezorgd. Veel overheden zien digitale participatie als een nuttig extra instrument. Voor ambtenaren die willen verkennen wat de mogelijkheden zijn, is de basisinformatie door DiA bijeengebracht in het videofilmje: [Democratie in Actie helpt je verder bij digitale participatie](#).

Ondersteuning van DiA

[Lokale-democratie.nl](#): Website van DiA waarop kennis wordt gedeeld over digitale participatie.

Community

Er zijn communities gevormd van mensen die geïnteresseerd zijn in digitale participatie.

Op de website Lokale-democratie.nl kan je je zowel aanmelden voor de [landelijke groep](#) als voor de [groep Zuid-Holland](#). De community deelt kennis en ervaring online. Ook zijn er periodiek netwerkevenementen waar deelnemers elkaar kunnen ontmoeten en nieuwe kennis kunnen op doen.

DiA servicepunt

DiA biedt een servicepunt waar je met je vragen terecht kunt. Je kunt het servicepunt bereiken via diaservicepunt@vng.nl.

Handreiking Digitale Democratie

Deze [handreiking](#) geeft voorbeelden van bestaande digitale democratie praktijken. Daarnaast biedt het lokale overheden een leidraad om met de bestaande instrumenten aan de slag te gaan. De handreiking werd opgesteld door Netwerk Democratie met financiële ondersteuning van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Gids Digitale Democratie in de praktijk

Een [gids](#) voor lokale overheden over het succesvol implementeren van digitale participatie-instrumenten.

Keuzewijzer e-tools 2.0

De [Keuzewijzer e-tools 2.0](#) biedt een overzicht van goede tools die gemeenten kunnen inzetten om burgers online te betrekken bij beleid en besluitvorming. Opgesteld door [Movisie](#) en Netwerk Democratie.

Inspiratiegids Digitale Participatie

Deze [gids](#) bevat tips, praktijkvoorbeelden en een overzicht van digitale tools die digitale participatieprocessen tot een succes maken, juist in deze (corona)tijd. Opgesteld door DiA.

Netwerk Democratie

Stichting [Netwerk Democratie](#) zet zich in voor een veerkrachtige democratie in de digitale samenleving.

OpenStad

OpenStad heeft een zeer overzichtelijke [website](#) waarop veel informatie te vinden is. Over het platform zelf maar ook over bijvoorbeeld het ontwerpen van een proces.

OpenStad heeft ook een eigen [community](#) waarvoor iedereen zich kan aanmelden. Hier wordt kennis gedeeld en kunnen vragen worden gesteld.

Internetbureau Draad

[Draad](#) biedt technische ondersteuning bij de implementatie van OpenStad.

Pol.is

De [homepagina](#) van de Amerikaanse initiatiefnemers die Pol.is gestart zijn en [informatie over Pol.is in het Nederlands](#).

Livecast Pol.is

In de [Livecast New Democracy #47: Op zoek naar consensus](#) wordt Pol.is uitgebreid besproken door Pol.is-ontwikkelaar Colin Megill uit Seattle, de Digital Minister van Taiwan, Audrey Tang, en vertegenwoordigers vanuit Amsterdam en Groningen.

Module 2: Procesontwerp

In module 2 stond het procesontwerp centraal. Hoe ga je aan de slag met het ontwerpen van je online participatieproces? Drie sprekers gingen in op deze vraag. De rode draad die daarin zichtbaar wordt: stel duidelijke vragen. Op die manier krijg je het hoe en waarom scherp voor ogen.

Waar moet je aan denken bij een procesontwerp?

Door David Bos, participatieadviseur bij de gemeente Den Haag.

Uitslag Mariahoeve Knap Op

1.992 bewoners hebben gestemd

Van 27 maart tot en met 15 april konden bewoners van Mariahoeve stemmen op hun favoriete projecten voor het opknappen van de wijk. Er hebben 1.992 mensen gestemd. Dat is 15,09% van het aantal mensen in Mariahoeve dat mocht stemmen. Daarnaast hebben in die drie weken 3.355 mensen de website bekeken.

Deze projecten hebben jullie gekozen

Hieronder zie je eerst welke projecten de **bewonerscommissie** heeft gekozen voor het opknappen van de wijk. Daarna zie je welke projecten de meeste stemmen kregen van bewoners. De keuze laat zien wat bewoners belangrijk vinden voor de wijk. Iedere stemmer kon maximaal 5 projecten kiezen. Vervolgens kon iedereen 5 extra stemmen geven aan de projecten van zijn voorkeur. Zo kon er extra gewicht worden gegeven aan een project. Dit verklaart waarom het aantal stemmen dat je in de uitslag ziet, hoger is dan het aantal mensen dat heeft gestemd.

Hoe gaat het nu verder?

Op basis van deze uitslag gaat de gemeente nu het opknappen voor de wijk verder uitwerken. De projecten die binnen het budget passen komen in het opknappplan. Lees hier meer over op de pagina [uitleg](#).

035 projecten

Groenzone Hofzichtlaan
Onderdeel van het basisplan herinrichting
> Lees meer
€ 50.000

Recht leggen bestrating
Onderdeel van het basisplan herinrichting
> Lees meer
€ 100.000

Verbreden trottoir Hofzichtlaan (bij de ...)
Onderdeel van het basisplan herinrichting
> Lees meer
€ 5.000

David Bos deelde zijn expertise op het gebied van procesontwerp. Hij noemde het belang van het stellen van goede ontwerp vragen. Tijdens de leerkring benoemde hij zeven bouwstenen om tot een gedegen procesontwerp te komen. Deze zijn terug te vinden in [Het kompas voor ambtenaren: samenwerken met de stad](#) van de gemeente Rotterdam. Hieronder staat een beknopt overzicht van de zeven stappen. Ook benoemde Bos enkele van de lessen die Den Haag hieruit geleerd heeft.

7 bouwstenen voor je procesontwerp

Bouwsteen 1: Basisinformatie

Deze bouwsteen is bedoeld om scherp te krijgen wie er bij het project betrokken is

- Wie is het primaire aanspreekpunt van het proces? (Naam van de persoon en zijn/haar rol.)
- Wie is de opdrachtgever?
- Ambtelijke of bestuurlijke opdrachtgever
- Wie zijn er verder bij het project betrokken? Denk aan: projectleiders, projectmedewerkers, communicatieadviseurs, stadsdeelmedewerkers, projectteams en andere interne stakeholders.

Les: Ontwerp het proces samen. Projectleider, participatieadviseur, communicatieadviseur en omgevingskenners (bijvoorbeeld stadsdeelmedewerkers die in de wijken werken). Betrek ook de inwoners zelf al in de ontwerpfase. Bijvoorbeeld door behoefteonderzoek en interviews. Hoe zouden zij willen deelnemen? Wat zou deelname voor hen laagdrempelig maken?

Bouwsteen 2: Begrijp het project

- Wat is het centrale doel?
Wat is de opgave van het project? Welk probleem of uitdaging wordt aangepakt? Wat gaan inwoners er van merken? Wat is de politieke impact?
- Wat zijn de subdoelen van het project?
Welke deelopgaven kunnen benoemd worden.
- Welke ideeën of aannames leven er over het project?
- Geef aan welke beelden er binnen en buiten de gemeente zijn over het project.
Om welk gebied draait het project?
Geef de schaal aan van het project: stedelijk, stadsdeel, wijk, buurt of specifiek gebied.

Les: Als je zelf goed voor ogen hebt waar je project over gaat en wat je wilt bereiken, kun je die informatie ook goed overbrengen aan inwoners. Je kunt dan een goede communicatiecampagne opzetten. Heb als doel voor ogen om een gelijk informatieniveau te creëren. Zo ontstaat gelijkwaardigheid, wederzijds begrip en eigenaarschap.

Bouwsteen 3: Wie wordt betrokken?

- Wat is de doelgroep van het participatieproces? Welke inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties wil je uitnodigen.
- Welke specifieke stakeholders moeten worden betrokken?
Bewonersorganisaties, ondernemersverenigingen, buurtgemeenten. Gebruik maken van bestaande netwerken kan ook je bereik vergroten.

Bouwsteen 4: Waarom

- Wat is het doel van participatie in het project? Geef aan wat deelnemers kunnen toevoegen aan het project en wat de meerwaarde is van hun participatie.
- Welke verwachtingen zijn er van participatie in dit project? Wat zijn de verwachtingen van de raad, het college of de wethouder en van de doelgroepen.

Bouwsteen 5: Wat

- Wat is de centrale vraag in dit participatietraject waar je inwoners bij uitnodigt?
- Welke kaders en spelregels gelden voor dit project en de participatie?
- Welk besluit wordt er uiteindelijk genomen en door wie?
- Welke belangen en opgaven spelen in het gebied?
- Wat gebeurt er al aan participatie in het gebied?

Les: Het komt nog best vaak voor dat er participatieprojecten worden opgezet waarbij niet van te voren is vastgelegd wat er met de input van deelnemers wordt gedaan. Door de wat vraag goed te doordenken, kan dat voorkomen worden.

Les: Maak het concreet en leuk voor mensen om mee te doen. Hoe concreter de vraag, hoe sneller mensen meedoen. Een abstracte vraag als: 'hoe wilt u de buurt opgeknapt zien?' krijgt minder respons dan: 'Hoe kan de verlichting in uw buurt worden verbeterd?'.

OpenStad biedt de mogelijkheid om ideeën heel beeldend te maken. Bijvoorbeeld met foto's en kaarten. Ook kunnen bewoners op elkaars ideeën reageren. Dit maakt het voor inwoners leuker om mee te doen.

Bouwsteen 6: Wanneer

- Bepaal wanneer elke fase van het project zal worden uitgevoerd.

Les: OpenStad biedt de mogelijkheid om een tijdlijn te plaatsen met de verschillende fases van het traject. Met zo'n overzicht weten bewoners wat ze kunnen verwachten en wanneer.

Bouwsteen 7: Hoe

- Welke participatietools (online en offline) zijn geschikt voor dit project?
- Welke communicatiekanalen zijn geschikt om de doelgroepen uit te nodigen? (In module 3 werd hier dieper op ingegaan).

Digitaal participatieproces in de praktijk: De klantgerichtheid en gedrevenheid van Alphen aan den Rijn

Door Conny Schakenbos, webregisseur (wijk)communicatie bij de gemeente Alphen aan den Rijn.

Conny Schakenbos deelt haar ervaringen met het organiseren van het digitaal participatieproces Alphen Begroot. Hierbij was een wijkbudget van €30.000 beschikbaar om het gebied Alphen Centrum leuker, fijner er groener te maken. In de eerste fase konden inwoners plannen indienen en later in het proces kon op die plannen worden gestemd. Schakenbos deelde de lessen die geleerd zijn met de deelnemers.

Leer van anderen

Vind niet opnieuw het wiel uit: Alphen aan den Rijn heeft goed gekeken naar wat er al gedaan was in Amsterdam en Den Haag. Hierdoor was er vooraf inzicht in hoe een participatieproces moet worden ingericht. Ook was vooraf duidelijk dat het veel tijd kost. Je moet denken aan een voorbereiding van maanden. Denk niet dat je het in een paar weken in elkaar kan zetten.

Alphen aan den Rijn

- OpenStad website Alphen Centrum Begroot, gemeente Alphen aan den Rijn -

[Uitslag](#) [Uitleg](#) [Thema's](#) [Alle plannen](#)

Alphen Centrum Begroot

Uitvoering 6 plannen met € 30.000 wijkbudget

De initiatiefnemers van de 6 plannen met de meeste stemmen ontvingen op 3 juli 2020 een feestelijke 'anderhalve-meter' cheque en een mooie bos bloemen.

Hoe staat het nu met de uitvoering van de plannen? Hieronder de stand van zaken:

- Vergroenen en verrijken natuurgebied Aarkade: **in uitvoering**
- 2 plantenbakken bij Atelier Verfstreken: **uitgevoerd**
- Jaarlijks buitenfilmfestival in Park Rijnstroom: **uitgesteld** vanwege Corona-maatregelen
- Kinderfestival Konijn aan den Rijn: **uitgesteld** vanwege Corona-maatregelen
- Beplanting rand speelveld Paradijslaan: **uitgevoerd**
- Buurt-/moestuin bij de Jozef aan Hoflaan: **in uitvoering**

Tip: Scroll nog even door op deze webpagina als je:

- meer over deze 6 plannen wilt lezen
- alle plannen waarop gestemd kon worden wilt zien.

3.247 personen uit postcodegebied 2405 en 2406 hebben hun stem uitgebracht! Dat is 21,3% van totaal 15.254 personen die een stemcode hebben ontvangen.

Projectteam

Het projectteam bestond uit een projectleider, een adviseur online, een webredacteur, gebiedsadviseurs, communicatieadviseurs en projectondersteuners.

Technische ondersteuning

De technische ondersteuning is extern ingekocht. Dat had met name te maken met de snelheid. Als je de techniek binnen de organisatie wilt beleggen, krijg je te maken met bestaande SLA afspraken. Dit leidt tot lange lijnen. Dat bemoeilijkt de wens om direct op de input van inwoners te reageren.

Tijdlijn

Het vooraf opstellen van een tijdlijn biedt een stevig handvat. Normaal kan binnen de organisatie nog wel eens met deadlines geschoven worden. Maar bij dit proces was voorgenomen dat niet te doen. De tijdlijn werd op de website gecommuniceerd aan de inwoners. Die transparantie dwingt het team zich aan het tijdschema te houden. Dit schept ook vertrouwen bij inwoners.

Doordat het proces vooraf goed was voorbereid was het mogelijk om de tijdlijn vast te houden. Ook was het daardoor mogelijk om te focussen op wat inwoners wilden vertellen. Hier kon op worden ingegaan zonder geremd te worden door het feit dat processtappen nog niet goed waren uitgedacht.

Servicegericht

Vooraf was als uitgangspunt vastgesteld om servicegericht te zijn. Dat betekent onder meer dat inwoners snel een reactie moeten krijgen. Om dit te realiseren gingen teamleden zelf de organisatie in om antwoorden te vinden. Dit in tegenstelling tot het doorsturen naar een collega en dan verwachten dat die zal antwoorden. Zelf de regie houden zorgde voor goed klantcontact. Er werd verbinding gelegd met de inwoners.

Communicatie

Voor dit project is gekozen voor een minder formele tone of voice dan normaal door de gemeente wordt gebruikt. Inwoners werden bijvoorbeeld aangesproken met 'je' in plaats van 'u'. Hierdoor wordt de afstand die wordt ervaren door inwoners kleiner.

Wat er gecommuniceerd wordt en hoe moet goed doordacht worden. Slordige communicatie kan verwarring opleveren. Tijdens Alphen Begroot werden de woorden 'idee' en 'plan' door elkaar gebruikt. Hierdoor kregen veel inwoners de indruk dat zij alleen plannen hoefden in te dienen. Terwijl het eigenlijk de bedoeling was dat ze ook een bijdrage zouden leveren aan de uitvoering.

Zorg dat het doel van je plan heel duidelijk in een paar zinnen geformuleerd wordt. Inwoners kunnen al na een paar zinnen afhaken.

Winnaars uitroepen?

Aan het eind van het traject werd een van de inwoners uitgeroepen tot winnaar. De vraag is of dat binnen de context past. Het doel van het project is om inwoners meer zeggenschap te geven. Een wedstrijd met winnaars (en dus verliezers) past daar misschien niet goed bij.

Inzoomen op do's en don'ts

Door Jochem de Groot, participatieadviseur bij Groot en klein Projectmanagement.

Do: what's in it for me

Om inwoners te laten deelnemen moet duidelijk zijn wat voor hun de meerwaarde is. Maak daarom heel concreet wat er te halen is. Maak duidelijk welke invloed inwoners kunnen uitoefenen. Communiceer goed wat je wanneer gaat doen. En houd je vervolgens ook aan die beloftes.

Don't: Over kaders en spelregels

Als op voorhand niet helder gesteld wordt wat de mogelijkheden en spelregels zijn en hoe ideeën beoordeeld worden, kunnen inwoners teleurgesteld raken. Anderzijds, als er vooraf te veel regels worden gesteld, wordt het minder interessant om deel te nemen. Zoek daarin een evenwicht.

Participatie kost tijd

Het is moeilijk om vooraf in te schatten hoeveel initiatieven je zult gaan ontvangen. Daarom kun je je organisatie vooraf vaak niet specifiek zeggen hoeveel tijd je van ze nodig hebt. Houdt er rekening mee dat je project een succes kan worden. Zorg dat je kunt opschalen om een grote respons te ondervangen.

Omgevingsanalyse

Zorg voor een goede omgevings- en stakeholderanalyse om in kaart te brengen wat er speelt in een gebied. Spelen er zaken die je participatieproces in de weg kunnen zitten?

Negatieve sentimenten

We willen negatieve sentimenten vaak afdekken. Maar mensen met een sterke mening hebben een enorme drive. Probeer dat niet weg te managen. Het kan ook voorkomen dat sommige inwoners het aan het eind van het proces niet eens zijn met de uitkomst. Maar ze zijn wel meegenomen in het proces en dat heeft ook een meerwaarde. Participatie wil dus niet per se zeggen dat je voor volledig draagvlak zorgt.

Participatie gaat over je dienstverlening

Een goed participatieproces is veel meer dan helder communiceren en ideeën ophalen. Het gaat ook over het contact hebben met je inwoner over een idee, over snel reageren, over bereikbaar zijn. Of over faciliteren en netwerken. Je inwoner stopt tijd in zijn of haar idee en verwacht een responsieve overheid, iemand die actief meedenkt.

Initiatievenkompas

Overheden hebben de neiging van binnen naar buiten te denken. Als er initiatieven worden aangedragen wordt er nog vaak afhoudend gereageerd. Men wijst naar financiën of wet- en regelgeving als redenen waarom dingen niet kunnen. Zorg voor een aanpak waarbij je bij beoordeling van ideeën leert denken vanuit de waarde voor de inwoner. Ga uit van de positieve bijdrage aan een prettiger leefomgeving en als je die meerwaarde vaststelt, kijk dan pas naar budgetten en regelgeving.

Informatie overzicht van Module 2

Kompas voor samenwerken met de stad

Het overzicht dat David Bos heeft gegeven van bouwstenen voor het maken van een procesontwerp staat ook uitgebreid beschreven in het [Kompas voor samenwerken met de stad](#) van de gemeente Rotterdam.

Online meebeslissen

In het rapport [Online meebeslissen](#) deelt het Rathenau Instituut lessen uit onderzoek naar digitale burgerparticipatie dat werd uitgevoerd op verzoek van het Europees Parlement.

Onderbouwd ontwerpen aan participatieprocessen

Met het rapport [Onderbouwd ontwerpen aan participatieprocessen](#) van de Erasmus Universiteit Rotterdam wordt een wetenschappelijke kennisbasis gelegd omtrent participatie.

Module 3: Mogelijkheden van OpenStad

In module 3 werd ingegaan op de mogelijkheden van OpenStad. Aan de hand van voorbeelden uit de praktijk werden de verschillende functionaliteiten van OpenStad toegelicht.

Inspiratie mogelijkheden van OpenStad

Door Jochem de Groot, participatieadviseur Groot en klein Projectmanagement en David Bos, participatieadviseur gemeente Den Haag.

OpenStad biedt verschillende functionaliteiten. Deze zijn opgedeeld in losse modules. Gebruikers kunnen zelf bepalen welke modules zij op hun website willen inzetten. Afhankelijk van de participatievraag kan de website zo op maat worden ingericht. Aan de hand van bestaande OpenStad websites worden de verschillende functionaliteiten geïllustreerd. Op [Openstad.org](https://openstad.org) zijn alle modules te vinden, hieronder worden er een aantal beschreven.

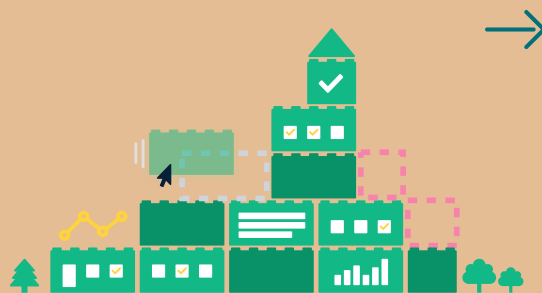
Demosite

Voor alle deelnemers is een demosite beschikbaar gesteld. Deze website bevat een aantal standaardmodules als een kaart, een tijdlijn, de uitleg van de spelregels en de mogelijkheid om reacties op te halen. Hiermee kunnen deelnemers experimenteren en inspiratie op doen. Experimenteren met een demosite is laagdrempelig omdat het in een halve dag kan worden opgezet. Ook voor deelnemers die nog niet ver zijn met hun pilotproject is het leerzaam om de demo uit te proberen. Het ervaren van de mogelijkheden kan behulpzaam zijn bij het bedenken van het procesontwerp.

Keuzewijzer

[De Keuzewijzer](#) biedt de mogelijkheid om inwoners verschillende, soms nog abstracte, scenario's voor te leggen. Bijvoorbeeld de vraag over hoe de stad er in de toekomst uit zou moeten zien. Deze functionaliteit van OpenStad is ontwikkeld door de gemeente Amsterdam. Bij de deelnemers was veel enthousiasme over de Keuzewijzer.

Met de Keuzewijzer kunnen mensen geleid worden naar verschillende scenario's. Er worden bijvoorbeeld vier toekomstscenario's gegeven voor een stad. Inwoners krijgen meerdere deelvragen voorgelegd. De antwoorden laten zich vertalen naar een voorkeur voor een scenario, maar geven ook inzicht in de consequenties van een keuze. Er wordt visueel gemaakt wat zo'n consequentie is. Bijvoorbeeld meer parkeren betekent minder bomen en bankjes. Dit heeft als voordeel dat je inwoners niet alleen meeneemt in scenario's, maar ze ook helder laat zien wat je bij een bepaalde voorkeur 'wel en niet krijgt'. Zo maak je een abstract onderwerp behapbaar.

Interactieve kaart

OpenStad bevat al een standaardmodule voor een kaart. Hierop kan een vlag worden geplaatst. Hiermee kunnen inwoners bijvoorbeeld aangeven waar zij bomen geplaatst zouden willen zien of extra bankjes. Daarnaast is ook een meer uitgebreide interactieve kaart beschikbaar. Met de interactieve kaart kunnen niet alleen vlaggen maar meerdere soorten iconen worden aangegeven op de kaart. Bijvoorbeeld een icoon van een auto om overlast aan te geven. Of een waarschuwingsdriehoek om losliggende tegels aan te geven. Hiermee maak je op een kaart visueel waar uitdagingen liggen.

Stemmodule

Met de stemmodule kunnen inwoners een stem of een like uitbrengen op één of meerdere plannen. Voor participatief begroten kan de stemmodule gecombineerd worden met een budgetteringstool. Inwoners kunnen bijvoorbeeld een bedrag van €50.000 verdelen. Ze kunnen op meerdere plannen stemmen tot ze het volledige bedrag hebben verdeeld. Stemmen kan bijvoorbeeld met een e-mailadres, maar ook met een stemcode per brief.

Zelf modules ontwikkelen

Het mooie van open source software is dat, als je dat wilt, het je ook in staat stelt om naar behoefte zelf nieuwe functionaliteiten te ontwikkelen en toe te voegen. Dit deed de gemeente Den Haag bij het project Energie uit de wijk. In dit Haagse participatieproject konden burgers ideeën indienen om hun wijk duurzamer te maken. Er was €500.000 beschikbaar om deze uit te voeren. De gemeente wilde burgers in staat stellen met elkaar in contact te komen. Initiatiefnemers konden aangeven welke hulp uit de buurt ze konden gebruiken om hun initiatief te realiseren. Wijkbewoners die daar op in wilden gaan, konden direct contact op nemen met de initiatiefnemer. Om dit te realiseren werd een nieuwe module ontwikkeld. Door middel van een formulier kon de initiatiefnemer worden bereikt. Burgers konden zo met elkaar contact opnemen zonder tussenkomst van de gemeente en zonder dat het e-mailadres van de initiatiefnemer op de website werd gepubliceerd.

De burgercontactfunctionaliteit zal in de toekomst aan het portfolio van OpenStad worden toegevoegd. Dat brengt wel meer werk met zich mee dan als de functie slechts eenmalig zou worden gebruikt. In het Haagse ontwikkelbudget is daarom extra geld begroot om de module in de broncode van OpenStad te integreren. Daarmee wordt de module voor alle gemeenten beschikbaar gemaakt.

Een tweede nieuwe functionaliteit die is toegevoegd is de conceptfunctie. Dit maakt het mogelijk voor een indiener om een plan als concept op te slaan en het later af te maken. Dit verschilt van andere OpenStad pagina's die werken met een statische pagina die in een keer ingevuld moet worden. Hiermee is bij één project geëxperimenteerd. Ook hiervoor is budget geraamd om dit als volwaardige bouwsteen in OpenStad te integreren. Maar ook hier geldt dat integratie meer werk vergt dan een eenmalige implementatie.

- De Toekomstwijzer van de gemeente Amsterdam -

Hoe werkt het?

Hieronder zie je tien stellingen die de belangrijkste keuzes uit de omgevingsvisie weerspiegelen. Geef met de schuif aan in hoeverre je het eens of oneens bent met een stelling: links is oneens, rechts is eens. Heb je niet echt een mening over een stelling, of zie je zowel voor- als nadelen? Dan kun je de schuif in het midden plaatsen of slechts een beetje verschuiven.

Om de stad leefbaar te houden, ook met het oog op de klimaatverandering, worden straten en pleinen groen ingericht. Stenen moeten wijken voor bomen en beplanting. Dit betekent minder ruimte voor de auto, ook in wijken buiten de ring.

Stelling:

Ik vind het goed dat auto's moeten wijken voor meer groen in de stad.

Oneens

Eens

- Admin panel OpenStad -Show entries

Search:

Site	Domain	Created at			
CSS	css.openstad.zuid-holland.nl	2021-03-11T08:52:50.000Z	Submitting Ideas open	Voting inactive	Password Protected
N211 Participatie	n211wippolderlaan.zuid-holland.nl	2021-03-19T14:45:41.000Z	Submitting Ideas open	Voting active: likes	Public
N211 Wippolderlaan	fase1.n211wippolderlaan.zuid-holland.nl	2021-02-04T10:33:32.000Z	Submitting Ideas open	Voting active: likes	Public

Hoe werkt het functionaliteitenmenu van OpenStad?

Door Bart Nieuwenweg, Internetbureau Draad.

Bart Nieuwenweg gaf een korte introductie over hoe OpenStad aan de ‘achterkant’ werkt. Van de voorkant lijkt OpenStad te bestaan uit losse webpagina’s. Maar OpenStad is meer dan dat. Het is een sitebuilder: een systeem waarmee je zelf participatiesites kan aanmaken. Dat werkt als volgt. Per gemeente wordt de OpenStad software geïnstalleerd. Aan de achterkant zit een admin panel waarin je alle verschillende websites ziet die op dat moment beschikbaar zijn.

Binnen dat panel kan je een nieuwe site aanmaken. Je begint met het invoeren van een naam. Vervolgens kun je er voor kiezen om de website op een subdomein van de gemeente te zetten, bijvoorbeeld `energieuitdewijk.denhaag.nl`. Het is ook mogelijk om de website op een eigen domein te zetten, bijvoorbeeld `energieuitdewijk.nl`.

De volgende stap is het kiezen van een template. Die templates maken het mogelijk om te kiezen voor verschillende soorten sites. Bijvoorbeeld een stemsite of een participatief begroten site. Het is ook mogelijk om een leeg template aan te maken. Hiermee kan een website volledig op maat worden ingericht met modules naar keuze.

Een andere mogelijkheid om een nieuwe site aan te maken is door een bestaande site te kopiëren. Op die manier kan je een nieuwe variant maken op basis van een bestaande site.

In de toekomst komt ook een derde mogelijkheid beschikbaar: het importeren van sites. Met die functie kan je ook websites gebruiken die door andere teams in de OpenStad community zijn gemaakt. Alle functionaliteiten en elementen staan beschreven op [OpenStad.org](https://openstad.org). Daar zijn ook handleidingen beschikbaar.

- Admin panel OpenStad -**Maak een nieuwe site aan**

Naam van de website

Domeinnaam:

☒ Sub domain☐ Full domain**Type website**

Install one of the following sites as a starting point.

Lege site
Version: 0.1.0 | Created by: OpenStad Amsterdam | Maintained by: OpenStad Amsterdam
Een helemaal lege website

Participatief begroten
Version: 0.1.1 | Created by: OpenStad Amsterdam | Maintained by: OpenStad Amsterdam
Een site voor bewoners om Participatief te begroten

Plannen insturen
Version: 0.1.1 | Created by: OpenStad Amsterdam | Maintained by: OpenStad Amsterdam
Een site voor bewoners om plannen in te sturen.

Informatie overzicht van Module 3

Inspiratie OpenStad

Een lijst met participatieprojecten die zijn uitgevoerd met OpenStad.

Energieuitdewijk.denhaag.nl

Toekomstwijzer.amsterdam.nl

Gerarddoubuurt.amsterdam.nl

Noordwestbegroot.utrecht.nl

[Alphenaandenrijn.nl/In de dorpen en wijken](http://Alphenaandenrijn.nl/In_de_dorpen_en_wijken)

Slimmerreizen.zuid-holland.nl

N21wippolderlaan.zuid-holland.nl

Mariahoeveknaptop.denhaag.nl

OpenStad

Op de [website van OpenStad](#) staan alle modules en elementen beschreven. Ook zijn er handleidingen en documentatie beschikbaar.

Module 5: Borgen van digitale participatie

In module 5 werd gekeken naar de toekomst. Hoe kan digitale participatie worden geborgd in de eigen organisatie? Ook werd gekeken naar de vervolgstappen na de Provinciedeel. Wat zijn de mogelijkheden om door te blijven leren over digitale participatie. En hoe wordt contact gehouden met communities die daar mee bezig zijn.

Randvoorwaarden: hoe geef je tools als OpenStad op langere termijn een plek in je organisatie?

Door Jochem de Groot, participatieadviseur Groot en klein Projectmanagement.

Jochem de Groot ging in op de vraag hoe je een tool als OpenStad op lange termijn een plek geeft in je organisatie. Of in bredere zin: hoe borg je digitale participatie.

Haakjes

Kijk of er haakjes zijn waaraan je de borging kunt ophangen. Bijvoorbeeld als er in het collegeakkoord is opgenomen dat de gemeente aan de slag wil met digitale participatie. In dat geval is er een wethouder aangewezen die dit onderwerp in de portefeuille heeft. Het kan helpen als er intern ingewikkelde gesprekken plaats hebben om dan de naam van de wethouder in te brengen.

Je kunt ook andere haakjes zoeken. Kijk of er een bepaalde maatschappelijke opgave is in jouw regio. Ga langs bij je ICT-afdeling om te horen wat daar de plannen zijn. Of bekijk het digitaliseringsplan van de gemeente. Je kunt het ook nog breder zoeken door te kijken hoe er wordt gekeken naar dienstverlening in algemenere zin. Zijn er bijvoorbeeld uitspraken gedaan over de digitale transformatie in de gemeente die de komende jaren op stapel staat. Door dit soort haakjes aan te grijpen kun je digitale participatie borgen in je gemeente.

 OpenStad.org

Bestuurlijke dekking

Het helpt als er enthousiasme is vanuit de Raad. In één van de gemeenten was bijvoorbeeld één van de doelstellingen van de Raad om te experimenteren met nieuwe participatie instrumenten. Er was een wethouder die er kort op zat. In sommige gevallen staat digitale participatie hoog op de agenda. In Alphen aan den Rijn was er bijvoorbeeld een Raadscommissie lokale digitale democratie. Dit helpt om te laten zien dat er bestuurlijke dekking is als er inzet van een afdeling wordt gevraagd.

Toegewijd participatieteam

Je kan ook op lager niveau een aantal zaken invullen. In Den Haag is er een toegewijd participatie team. Zij zorgen er voor dat elke participatievraag binnen de organisatie naar hen wordt geleid en ze hebben de expertise om invulling te geven aan de participatievraag. Om te zorgen dat ze niet alleen een spending department zijn, hebben ze ook een business model uitgedacht. Elke keer als het participatieteam een traject uitzet, vragen ze om een bijdrage van de afdeling die om het participatieproject gevraagd heeft. Niet alleen worden zo de kosten gedeeld maar zo'n afdeling wordt daarmee ook medeverantwoordelijk gemaakt.

Expertise opbouwen

Je kunt ook zelf expertise opbouwen binnen de organisatie. Je kennis over het ontwerpen van een proces en het gebruik van het CMS, kan je delen met collega's. Je kunt er een leerplaats van maken zodat de organisatie weet waar ze terecht kunnen voor digitale participatie.

Cultuur

Zorg dat je zoveel mogelijk mensen meekrijgt. Betrek collega's bij je participatieproject, communiceer er intern over. Tijdens het procesontwerp van het participatieproject kun je mensen rollen toebedelen. Bijvoorbeeld door ze plannen van inwoners te laten evalueren. Door collega's te betrekken en ze daarin actief te begeleiden, laat je ze ervaren hoe digitale participatie werkt. Wanneer je collega's eenmaal mee hebt dan kun je ook processen aanpassen. Op die manier borg je je participatiebeleid.

Techniek formaliseren

Het is ook zinvol om formeel vast te leggen welk digitaal participatieplatform door de gemeente gebruikt wordt. Dat kan OpenStad zijn of een andere tool. Wanneer het is vastgelegd, wordt dit niet bij elk nieuw project ter discussie gesteld. Een standaard tool helpt ook om binnen de organisatie kennis op te bouwen voor een specifiek platform. Tenslotte is het ook voor burgers prettig als een tool herkenbaar wordt doordat het steeds weer terug komt.

Mogelijkheden voor ondersteuning en tools vanuit DiA

Door Jeroen Bruijns, Projectleider Digitale Democratie bij de VNG.

Jeroen Bruijns is projectleider Digitale Democratie van het actieprogramma Democratie in Actie. Hij en zijn team zijn verantwoordelijk voor de inzet vanuit DiA rondom digitale democratie. Door de coronacrisis werd digitale democratie extra urgent. Dat geldt niet alleen voor digitale participatieprocessen maar bijvoorbeeld ook voor de overgang naar online vergaderen door gemeenteraden. Het was een moeilijke overgang voor gemeenten en waterschappen maar de ervaring met digitale democratie biedt ook perspectief voor de toekomst.

Met de Provinciedaal heeft DiA gepoogd om gemeenten te ondersteunen bij de transitie naar digitale participatie. Ook was de inzet om mensen die hier mee bezig zijn met elkaar te verbinden. Nu de Provinciedaal officieel ten einde loopt, geeft Bruijns een overzicht van hoe deelnemers aangehaakt kunnen blijven bij de ontwikkelingen rondom digitale participatie en welke ondersteuning DiA biedt.

Kennis delen in de eigen organisatie

- DiA en andere organisaties hebben meerdere handreikingen opgesteld. Deze kunnen binnen met collega's worden gedeeld.
- DiA heeft korte leermodules gemaakt van 4-5 minuten die je kunt delen met collega's.
- DiA organiseert regelmatig webinars. Aan het begin van de coronacrisis werd dit middel vaak ingezet. Daarnaast zijn er ook colleges over specifieke onderwerpen en nieuwe tooling. Een voorbeeld is de webinar Op zoek naar consensus. Daar wordt ingegaan op nieuwe tooling die de deliberatieve democratie op weg kan helpen binnen het digitale domein.

Met elkaar in contact blijven en van elkaar blijven leren en delen

Alle deelnemers worden uitgenodigd om deel te nemen aan het netwerk rondom digitale participatie. Er zijn meerdere online communities opgebouwd rondom het thema. Er is een besloten groep voor de provincie Zuid-Holland. Daarnaast is er een landelijke community. Hier kunnen mensen elkaar vragen stellen zodat er een forum ontstaat waar iedereen elkaar kan helpen en inspireren. Er is ook een OpenStad community die samen het platform uitdraagt en mee-ontwikkelt. Om de communities te verstevigen worden ook netwerkevenementen georganiseerd. Zolang de coronamaatregelen van kracht zijn, vinden deze online plaats. Daarna zullen die ook weer fysiek worden georganiseerd.

De Helpdesk DiA Servicepunt is beschikbaar voor maatwerk vragen. Dat kan gecontacteerd worden middels het e-mailadres: diaservicepunt@vng.nl.

Daar kan iedereen aankloppen die wil sparren of vragen heeft over een nieuwe tool. Je kunt er ook terecht als je aan de slag wilt met een experimentele pilot. Wie op zoek is naar sprekers om binnen de eigen organisatie meer te vertellen over digitale democratie, kan ook bij het servicepunt terecht.

Informatie overzicht van Module 5

Helpdesk DiA Servicepunt

De Helpdesk DiA Servicepunt is beschikbaar voor maatwerk vragen. Deze is te bereiken via: diaservicepunt@vng.nl.

DiA Academy

De [DiA Academy](#) biedt regelmatig webinars aan waarvoor je je kunt opgeven. Meestal worden deze opgenomen waardoor ze ook terug te kijken zijn.

DiA website digitale participatie

Binnen de website lokale-democratie.nl is een aparte [themagroep rondom digitale participatie](#).

Korte leermodules

DiA publiceert korte leermodules van 4-5 minuten waarin onderwerpen rondom digitale participatie worden behandeld. Op het [Youtube kanaal van DiA](#) staan ze overzichtelijk bij elkaar.

Communities

Er zijn verschillende communities om lid van te worden. De [landelijke groep Digitale participatie](#), de online groep voor de [provincie Zuid-Holland](#), en de [community rond OpenStad](#).

Evenementen

Houdt de [agenda](#) op lokale-democratie.nl in de gaten voor aankomende evenementen zoals netwerkbijeenkomsten en verdiepingsmodules.

Lessons learned

Voor de provincie Zuid-Holland was het organiseren van de Provinciedeel nieuw. Uit deze ervaring zijn een aantal lessen geleerd die voor andere provincies of een tweede editie interessant zijn om in overweging te nemen.

Budget

Aan deelname aan de Provinciedeel zitten voor gemeenten kosten verbonden. De financiering voor het online brengen van OpenStad worden door de gemeenten zelf gedragen. Vooraf was niet precies duidelijk hoe hoog het bedrag zouden zijn. De kosten voor implementatie van het open source platform zijn afhankelijk van een aantal factoren. Bijvoorbeeld, hoe meer de eigen ICT afdeling zelf kan regelen, hoe lager de kosten. Ook kan OpenStad in verschillende vormen worden afgenomen. Hoe dichter een gemeente bij de bestaande functies blijft, hoe lager de prijs. Als er meer maatwerk nodig is dan stijgen de kosten. Vanwege deze variabelen was het vooraf niet mogelijk om precies te zeggen wat de kosten zouden zijn voor deelnemers. Voor een volgende keer is een geleerde les om hier toch meer helderheid in te scheppen en verwachtingen beter te managen.

Verschillende snelheden

Potentiële deelnemers is van te voren sterk aangeraden om een pilotproject te draaien gedurende de leerkring. Maar dit was geen vereiste. Hierdoor zijn deelnemers op heel verschillende niveaus ingestapt. Sommige gemeenten hadden een casus waarmee ze direct aan de slag konden. Anderen hadden als startpunt om mogelijke casussen te onderzoeken. Dit leidde er toe dat er binnen de leerkring op verschillende snelheden werd gewerkt door de deelnemers.

Hierop reflecterend zou kunnen worden overwogen om het gereed hebben van een casus als vereiste te stellen voor deelname. Echter, zo een eenduidige conclusie doet geen recht aan hoe de Provinciedeel is gelopen. Een aantal deelnemers die bij aanvang zeiden te komen 'snuffelen', hebben enorme stappen voorwaarts gemaakt en een solide pilotproject op poten gezet. Andere deelnemers die bij aanvang flink op weg waren, liepen tijdens leerkring tegen obstakels op die vertraging bewerkstelligden. Bovendien is de Provinciedeel bedoeld om digitale participatie te stimuleren bij alle gemeenten en waterschappen. Ook bij diegenen die nog aan het begin van deze transitie staan.

Een tussenweg zou kunnen zijn om de gezamenlijke bijeenkomsten voor ieder die dat wenst open te stellen. Maar om de individuele ondersteuningsuren pas in te laten gaan op het moment dat er een concrete casus is. Ook zou de duur van de Provinciedaal kunnen worden verlengd. De leermodules vinden nog steeds plaats gedurende een periode van drie maanden. Maar de periode waarin een pilotproject kan worden uitgevoerd, zou dan bijvoorbeeld kunnen worden verlengd naar twaalf maanden.

Bestuurlijk draagvlak

De Provinciedaal Zuid-Holland is ambtelijk ingestoken. Het belang van het organiseren van bestuurlijk draagvlak was onderdeel van de leerkring. Een alternatief zou kunnen zijn om de Provinciedaal via de bestuurlijke weg te laten lopen waarbij gedeputeerden wethouders uitnodigen om deel te nemen. Het zou kunnen dat die vorm nog succesvoller is. Echter, uit de feedback van de deelnemers kwam zelden naar voren dat bestuurlijk draagvlak een limiterende factor was bij de uitvoering van de pilotprojecten. In sommige gevallen was bijvoorbeeld al een beleidsnota Maatschappelijke Participatie vastgesteld binnen welke kaders het pilotproject kon worden uitgevoerd.

Uit de feedback komt veel vaker naar voren dat het meekrijgen van de organisatie een remmende factor is. Niet zo zeer omdat de organisatie niet mee wil. Maar bijvoorbeeld omdat er tijd en budget moet worden vrijgemaakt. Een stevige bestuurlijke dekking zou in zo'n geval obstakels kunnen wegnemen. Hierom zou kunnen worden overwogen om al in het voortraject bestuurlijk draagvlak beter te bestendigen.

Maar er zijn ook andere mogelijkheden. In sommige gevallen werd als pilotproject een casus gekozen die op zichzelf staat. Een voorbeeld hiervan is het project van het Hoogheemraadschap Delfland, verderop in dit document beschreven. In dit project werd input van burgers gevraagd voor het vernieuwen van de website. Het voordeel van een op zichzelf staand project is dat er geen vertraging wordt opgelopen omdat intern veel afstemming nodig is. Dit heeft als voordeel dat gedurende de uitvoering van het project gefocust kan worden op het leren werken met het digitale platform en het inrichten van het proces.

Module 1

Introductievideo digitale participatie

Interesse in digitale participatie neemt toe. Corona heeft daarbij voor een versnelling gezorgd. Veel overheden zien digitale participatie als een nuttig extra instrument. Voor ambtenaren die willen verkennen wat de mogelijkheden zijn, is de basisinformatie door DiA bijeengebracht in het videofilmje: [Democratie in Actie helpt je verder bij digitale participatie](#).

Ondersteuning van DiA

[Lokale-democratie.nl](#): Website van DiA waarop kennis wordt gedeeld over digitale participatie.

Community

Er zijn communities gevormd van mensen die geïnteresseerd zijn in digitale participatie. Op de website Lokale-democratie.nl kan je je zowel aanmelden voor de [landelijke groep](#) als voor de [groep Zuid-Holland](#). De community deelt kennis en ervaring online. Ook zijn er periodiek netwerkevenementen waar deelnemers elkaar kunnen ontmoeten en nieuwe kennis kunnen op doen.

DiA servicepunt

DiA biedt een servicepunt waar je met je vragen terecht kunt. Je kunt het servicepunt bereiken via diaservicepunt@vng.nl.

Handreiking Digitale Democratie

Deze [handreiking](#) geeft voorbeelden van bestaande digitale democratie praktijken. Daarnaast biedt het lokale overheden een leidraad om met de bestaande instrumenten aan de slag te gaan. De handreiking werd opgesteld door Netwerk Democratie met financiële ondersteuning van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Gids Digitale Democratie in de praktijk

Een [gids](#) voor lokale overheden over het succesvol implementeren van digitale participatie-instrumenten.

Keuzewijzer e-tools 2.0

De [Keuzewijzer e-tools 2.0](#) biedt een overzicht van goede tools die gemeenten kunnen inzetten om burgers online te betrekken bij beleid en besluitvorming. Opgesteld door [Movisie](#) en Netwerk Democratie.

Inspiratiegids Digitale Participatie

Deze [gids](#) bevat tips, praktijkvoorbeelden en een overzicht van digitale tools die digitale participatieprocessen tot een succes maken, juist in deze (corona)tijd. Opgesteld door DiA.

Netwerk Democratie

Stichting [Netwerk Democratie](#) zet zich in voor een veerkrachtige democratie in de digitale samenleving.

OpenStad

OpenStad heeft een zeer overzichtelijke [website](#) waarop veel informatie te vinden is. Over het platform zelf maar ook over bijvoorbeeld het ontwerpen van een proces.

OpenStad heeft ook een eigen [community](#) waarvoor iedereen zich kan aanmelden. Hier wordt kennis gedeeld en kunnen vragen worden gesteld.

Internetbureau Draad

[Draad](#) biedt technische ondersteuning bij de implementatie van OpenStad.

Pol.is

De [homepage](#) van de Amerikaanse initiatiefnemers die Pol.is gestart zijn en [informatie over Pol.is in het Nederlands](#).

Livecast Pol.is

In de [Livecast New Democracy #47: Op zoek naar consensus](#) wordt Pol.is uitgebreid besproken door Pol.is-ontwikkelaar Colin Megill uit Seattle, de Digital Minister van Taiwan, Audrey Tang, en vertegenwoordigers vanuit Amsterdam en Groningen.

Module 2

Kompas voor samenwerken met de stad

Het overzicht dat David Bos heeft gegeven van bouwstenen voor het maken van een procesontwerp staat ook uitgebreid beschreven in het [Kompas voor samenwerken met de stad](#) van de gemeente Rotterdam.

Online meebeslissen

In het rapport [Online meebeslissen](#) deelt het Rathenau Instituut lessen uit onderzoek naar digitale burgerparticipatie dat werd uitgevoerd op verzoek van het Europees Parlement.

Onderbouwd ontwerpen aan participatieprocessen

Met het rapport [Onderbouwd ontwerpen aan participatieprocessen](#) van de Erasmus Universiteit Rotterdam wordt een wetenschappelijke kennisbasis gelegd omtrent participatie.

Module 3

Inspiratie OpenStad

Een lijst met participatieprojecten die zijn uitgevoerd met OpenStad.

Energieuitdewijk.denhaag.nl

Toekomstwijzer.amsterdam.nl

Gerarddoubuurt.amsterdam.nl

Noordwestbegroot.utrecht.nl

[Alphenaandenrijn.nl/In de dorpen en wijken](http://Alphenaandenrijn.nl/In_de_dorpen_en_wijken)

Slimmerreizen.zuid-holland.nl

N21wippolderlaan.zuid-holland.nl

Mariahoeveknaptop.denhaag.nl

OpenStad

Op de [website van OpenStad](#) staan alle modules en elementen beschreven. Ook zijn er handleidingen en documentatie beschikbaar.

Module 5

Helpdesk DiA Servicepunt

De Helpdesk DiA Servicepunt is beschikbaar voor maatwerk vragen. Deze is te bereiken via: diaservicepunt@vng.nl

DiA Academy

De [DiA Academy](#) biedt regelmatige webinars aan waarvoor je je kunt opgeven. Meestal worden deze opgenomen waardoor ze ook terug te kijken zijn.

DiA website digitale participatie

Binnen de website lokale-democratie.nl is een aparte [themagroep rondom digitale participatie](#).

Korte leermodules

DiA publiceert korte leermodules van 4-5 minuten waarin onderwerpen rondom digitale participatie worden behandeld. Op het [Youtube kanaal van DiA](#) staan ze overzichtelijk bij elkaar.

Communities

Er zijn verschillende communities om lid van te worden. De [landelijke groep Digitale participatie](#), de online groep voor de [provincie Zuid-Holland](#), en de [community rond OpenStad](#).

Evenementen

Houdt de [agenda](#) op lokale-democratie.nl in de gaten voor aankomende evenementen zoals netwerkbijeenkomsten en verdiepingsmodules.

Provincie Zuid-Holland: zuid-holland.nl

Democratie in Actie: lokale-democratie.nl

Netwerk Democratie: netdem.nl